

<https://jas.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Applied Sociology

E-ISSN: 2322-343X

Vol. 36, Issue 4, No.100, 2025, pp 101-124

Received: 11.12.2024 Accepted: 29.07.2025

Research Paper

From Well-being to Spirituality: A Qualitative Study of Mothers with Four or More Children in Tabas

Ahmad Kalateh Sadati*

Associate professor of Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Yazd, Yazd, Iran
asadati@yazd.ac.ir

Zeinab Saboohi Golkar

Ph.D. candidate in Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Yazd, Yazd, Iran
zeinab.saboohi98@gmail.com

Introduction

In Iranian culture and religion, children have always held a prestigious status viewed as divine blessings and essential social assets. In ancient Iran, having more children symbolized greater power, economic strength, and military capability. The advent of Islam further amplified the religious emphasis on family and childbearing, solidifying their significance. However, over the past 50 years, Iran has undergone profound changes in family structure and childbearing patterns. The transition from extended to nuclear families, declining mortality rates, and a total fertility rate that has plummeted to 1.6 have introduced new demographic challenges. Population policies have varied widely, oscillating from stringent population control measures in previous decades to recent initiatives aimed at boosting birth rates, reflecting the complexity of the issue. The decline in childbearing in Iran is influenced not only by policy, but also by cultural and social factors, such as delayed marriage, economic hardships, and the impact of global culture. These influences have contributed to trends like single-child families and postponed childbearing, with projections indicating a future dominated by nuclear families without children. Despite this overarching trend, some families maintain a desire for multiple children and uphold alternative values and attitudes. These families shaped by diverse life experiences exhibit a stronger motivation to have more children. The research gap concerning the lives and experiences of young, multi-child families has prompted scholars to delve deeper into this topic, particularly in cities like Tabas.

Materials & Methods

This qualitative study aimed to investigate the reasons why certain families in Tabas choose to have more children. With a population of approximately 39,000, Tabas exemplifies a unique blend of tradition and modernity, where religious and cultural values continue to shape family life. The study focused on women with 4 or more children. They were selected through purposive, convenience, and snowball sampling methods. Data collection was conducted using semi-structured interviews with primary questions addressing factors that enhanced the desire for larger families, experiences associated with raising multiple children, and the contrasts between families with many children and those with fewer. The interview data were analyzed through thematic analysis, a method that involved categorizing, identifying patterns, and interpreting the findings. This analysis was guided by various thematic analysis models and was conducted in 3 stages, encompassing 6 steps and 20 specific

actions to reveal the underlying patterns in the experiences of these families.

Discussion of Results & Conclusion

This research investigated the motivations and reasons behind multi-child families in Tabas amid a societal trend of declining fertility. The focus was on families with 4 or more children, who still desired to expand their families. The key findings were organized into 5 main themes: "Family Well-being", "Traditional Habit", "Self-Sufficient Motherhood", "Child as Investment", and "Spiritual Beliefs". The results indicated that, despite facing challenges, multi-child families experienced high levels of "Family Well-being" characterized by positive and intimate interactions that enhanced their qualities of life. The theme of "Traditional Habit" encompassed specific behavioral patterns and systems that facilitated effective problem-solving and management of family affairs. The central role of mothers in "Self-Sufficient

* Corresponding author

Kalateh Sadati, A., & Saboohi Golkar, Z. (2025). From well-being to spirituality: A qualitative study of mothers with four or more children in Tabas. *Journal of Applied Sociology*, 36(4), 101-124. <https://doi.org/10.22108/jas.2025.143632.2587>

Motherhood" played a significant part in nurturing maternal instincts and enhancing caregiving skills, which positively impacted the health and development of children. The theme of "Child as Investment" reflected the belief that children were invaluable assets and sources of support throughout life. Lastly, "Spiritual Beliefs", which included religious convictions and a sense of social responsibility to increase the population, served as strong motivational factors for these families. These findings align with previous research on spiritual well-being, marital satisfaction, resilience, and religious tendencies, highlighting the crucial role of spiritual and social factors in family planning decisions. Furthermore, the study resonated with theories of fertility economics and social capital, viewing children as both economic and social assets that strengthened family cohesion and solidarity. Conversely, the findings challenged the modernization perspective on family dynamics as multi-child families often

made decisions based on relational networks and collective beliefs rather than individual desires. These families embraced concepts, such as the blessings and grace of children, which contrasted with the secular dimensions of modernization. Given the economic and cultural challenges faced by multi-child families, it is recommended that policymakers and government agencies provide essential support in various areas, particularly housing and economic assistance. Additionally, addressing cultural needs and offering appropriate facilities can improve living conditions and enhance the welfare of these families. Such support not only benefits multi-child families, but also strengthens the social and cultural foundations of society.

Keywords: Population, Family, Multi-Child Families, Motherhood, Spirituality.

مقاله پژوهشی

از شادزیستی تا معنویت‌گرایی؛ مطالعه‌ای کیفی در میان مادران دارای چهار فرزند و بیشتر در شهر طبس

احمد کلاته‌ساداتی *، دانشیار جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

asadati@yazd.ac.ir

زینب صبوحي گلکار، دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

zeinab.saboochi98@gmail.com

چکیده

از فرزند با عنوان «نعمت الهی» در قرآن کریم یاد شده است؛ باوجوداین، ترکیبی از تقارن‌های سیاست‌گذارانه، فرهنگی-اجتماعی، پزشکی و اقتصادی به کاهش فرزندآوری در کشور ایران انجامیده است. در این شرایط، خانواده‌هایی هستند که همچنان و مبتنی بر زیست-عادت‌واره سنتی-دینی، تمایل به چندفرزندی دارند. هدف تحقیق حاضر، کشف و واکاوی درک و تجربه چندفرزندی در میان مادران دارای چهار فرزند و بیشتر در شهر طبس است. مطالعه کیفی است و با ۱۱ مشارکت‌کننده در سال ۱۴۰۳ به روش تحلیل مضمون انجام شد. تحلیل داده‌ها نشان داد که مشارکت‌کنندگان باوجود مشکلات اقتصادی و اجتماعی و نگرانی‌های فرهنگی راجع به تربیت فرزند، اما همچنان چندفرزندی را به‌عنوان الگو و تجربه خانوادگی مثبت تفسیر می‌کنند. پنج مضمون برساخت‌شده تحقیق عبارت‌اند از شادزیستی خانوادگی، عادت‌واره سنتی، مادرانگی خودنیا، سرمایه‌انگاری فرزند و باورهای معنوی. مطابق یافته‌ها می‌توان گفت که تمایل به چندفرزندی و تجربه زیسته آن باوجود تنگنای متعدد اقتصادی و فرهنگی، به‌عنوان زیست مثبت قلمداد شده که به بهزیستی خانوادگی مشارکت‌کنندگان انجامیده است. نتایج این پژوهش می‌تواند برای سیاست‌گذاران فرهنگی و اجتماعی برای حمایت و تقویت ساختار خانواده‌های چندفرزندی مفید باشد و مبنایی برای تحقیقات آینده باشد. انجام مطالعات دیگر روی تجربه مشابه در مردان و همچنین بحث‌های نظری راجع به موضوع با رویکرد میان‌رشته‌ای پیشنهاد می‌شود.

واژه‌های کلیدی: جمعیت، خانواده، چندفرزندی، مادرانگی، معنویت

* نویسنده مسؤول:

کلاته‌ساداتی، احمد و صبوحي گلکار، زینب. (۱۴۰۴). شادزیستی تا معنویت‌گرایی؛ مطالعه‌ای کیفی در میان مادران چهار فرزند و بیشتر در شهر طبس، جامعه‌شناسی کاربردی

۳۶ (۴)، ص ۱۰۱-۱۲۴. <https://doi.org/10.22108/jas.2025.143632.2587>

مقدمه و بیان مسئله

همچون بسیاری از جوامع، داشتن فرزند از منظر ارزش‌های دینی و تاریخی در جامعه ایران اهمیت دارد. فرزند نعمتی الهی است که در ادیان ابراهیمی و از جمله اسلام، تأکیدات فراوانی بر آن شده است. مطابق آیات قرآن کریم از داشتن فرزند به عنوان موهبتی الهی یاد شده است و از فرزند با عناوینی چون نعمت الهی (نحل: ۷۲)، بشارت (هود: ۷۱؛ حجر: ۵۳)، زینت زندگی (کهف: ۴۶)، و یاری‌رسان خانواده (شعرا: ۱۳۳) یاد شده است. در سنت اجتماعی و فرهنگی ایران نیز بنا بر هنجارهای دینی و مذهبی و زمینه‌های تاریخی، فرزند جایگاه ویژه‌ای دارد. ایرانیان از دیرباز توجه خاصی به فرزند داشته‌اند و داشتن فرزند به معنای برخورداری از سرمایه اجتماعی بیشتر بوده است. به اهمیت فرزند نه تنها در سطح خانواده که حتی در پهنه اجتماعی و حتی عرصه سیاست نیز توجه شده است. به سبب اهمیت نظام خانواده در جامعه دینی و مدنی ایرانیان باستان، ازدواج امری مهم تلقی می‌شد که سبب زایش و کثرت جمعیت خانواده و جامعه می‌شد و بدین ترتیب داشتن اولاد از اهمیت بسزایی برخوردار بود؛ زیرا افزون بر اینکه موجب تداوم نسل ایرانیان (اهورایی) می‌شد و در کسب ثواب والدین در جهان اخروی تأثیرگذار بود، در افزایش روزافزون قدرت و توانایی (اقتصادی و نظامی) ایرانیان مؤثر واقع می‌شد (کاویانی پویا، ۱۴۰۱: ۳۱۶). باتوجه به تأکیدات اسلام بر جایگاه خانواده و فرزندآوری روشن است که در روند تاریخی بعد از ورود اسلام، موضوع داشتن اولاد و فرزند اهمیتی مضاعف پیدا کند. موضوعی که در دو دهه اخیر در جامعه ایران، روند متفاوت و مسئله‌مندی پیدا کرده است.

در نیم قرن اخیر تغییرات در شکل و ویژگی‌های خانواده در ایران محسوس بوده است. انتقال از خانواده گسترده به هسته‌ای از بارزترین این تغییرات است که کاهش مرگ‌ومیر، شانس دوام و بقای خانواده را افزایش داده و از آن طریق به تثبیت خانواده هسته‌ای کمک کرده است. در ایران کاهش مقدار باروری کل به رقم ۱/۶ در کل کشور رسیده است. برای

ایجاد تعادل بین مرگ و تولد، مقدار این شاخص بایستی ۲/۱ باشد؛ به زبان ساده‌تر اینکه والدین بعد از مرگ جایگزین شوند؛ اما مقدار ۲/۱ برای تمامی جوامع، به عنوان رقمی استاندارد برای جایگزینی جمعیت محسوب نمی‌شود. در جوامعی با آمار مرگ‌ومیر بالا، مقدار شاخص جایگزینی افزایش می‌یابد (بالاخانی، ۱۴۰۱: ۴۰). باید بیان شود که همه واقعیت مسئله جمعیتی جامعه ایران به ارقام در حال کاهش نرخ باروری و درصد رشد جمعیت محدود نمی‌شود (بالاخانی، ۱۴۰۱: ۴۰). موضوع جمعیت در جامعه ایران آنقدر بحث‌برانگیز بوده که در دهه‌های اخیر و سطح سیاست‌گذاری اجتماعی دو رویکرد سیاستی متناقض در این زمینه مشاهده می‌شود. در حالی که در سیاست‌گذاری در مرحله اول، کنترل جمعیت را راه اصلی برون‌رفت مشکلات کشور تلقی می‌کرد، تجربه نشان داد که مشکلات جامعه نه تنها از بین نرفت، بلکه با مسائل جدیدی از جمله سال‌خوردگی جمعیت مواجه خواهد شد. در سیاست‌گذاری جدید جهت معکوسی مشاهده می‌شود که ضرورت بازنگری در سیاست‌های جمعیتی را شکل داده است (شجاعی، ۱۴۰۱). پژوهش‌های متأخر در جامعه ایران پدیده‌هایی چون تک‌فرزند و تأخیر در فرزندآوری را تأیید می‌کنند و به نظر می‌رسد باتوجه به روند تغییرات فرهنگی، در آینده خانواده‌های هسته‌ای بدون فرزند مشاهده شود. در تحلیل موضوعات به نظر می‌رسد که در کنار مسائل سیاست‌گذارانه و اقتصادی موضوعات فرهنگی نیز اهمیت جدی پیدا کرده باشد.

در روند تحولات فرهنگی متأخر راجع به فرزندآوری در خانواده ایرانی، دو موج گسترده (به تناسب دو نوع سیاست‌گذاری) مشاهده می‌شود. در موج اول که در دهه دوم بعد از انقلاب اسلامی شروع شد، سیاست‌گذاری‌های کنترل زاد و ولد در دهه‌های هشتاد و نود به اوج رسید. رسانه‌های ارتباط جمعی و نیز مراکز بهداشتی و بعضاً درمانی، به صورت گسترده دوفرزندگی را با شعارهایی از قبیل «دختر یا پسر، دو تا بچه کافی است» و «فرزند کمتر، زندگی بهتر» و نیز شعارهایی

با مضامین مشابه تشویق می‌کردند. در عرصه عمومی گفته می‌شد که محدودیت‌های رفاهی (برای مثال بیمه‌شدن فقط دو فرزند) برای خانواده‌های بیش از دو فرزند اعمال خواهد شد. با رشد پزشکی و سلامت، فرزندآوری نیز طبی‌سازی یا پزشکی‌نه^۱ شد و مجموعه اقدامات کنترل جمعیت مثل توزیع رایگان انواع وسایل پیشگیری از حاملگی در مراکز بهداشتی سراسر کشور، بستن لوله‌های رحمی زنان و وازکتومی مردان به‌صورت رایگان از سوی دولت‌ها در پیش گرفته شد. شایان ذکر است که نفوذ روحانیت در این مسئله نیز سهم بسزایی داشت. برای گذر از جامعه سنتی ایران با مسائل زناشویی عموماً متأثر از مذهب، چنین نفوذی کمک زیادی به کنترل زاد و ولد کرد، به‌خصوص در دو فرایند استفاده از وسایل پیشگیری از حاملگی و نیز اقدامات پیشرفته‌تر مثل بستن لوله‌های رحمی در زنان و انجام وازکتومی در مردان که از بارزترین ابعاد تسهیلگری دینی در موضوع کنترل جمعیت بود. مجموع اقدامات مذکور به‌گونه‌ای حیرت‌آور باعث شد که اهداف برنامه‌های کنترل جمعیت، قبل از زمان مدنظر به نتیجه برسد. نرخ رشد از ۳.۹ به ۱.۶۱ رسید (Mirzaei et al., 2000; Hoodfar & Asadpour, 2022) که به طرز شگفت‌آوری پایین‌تر از اهداف تعریف‌شده بود. اینجا بود که بحران و نقص در تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری روی دیگر خود را نشان داد و باعث شد که سیاست‌گذاران خیلی زود به سمت اصلاح سیاست سوق داده شوند؛ اگرچه با تأخیر. درحالی‌که عرصه سیاست‌گذاری مشغول اصلاح سیاست‌ها بود، موج دوم با درون‌مایه عموماً اجتماعی و فرهنگی و به‌صورتی گسترده آغاز شد. تبلیغ و سیاست‌های کنترل فرزند از یک‌سو و تقارن جامعه ایران با مسائلی چون مشکلات اقتصادی، افزایش سن ازدواج، افزایش نسل جوان و مجرد و نیز مواجهه با جهانی‌شدن اقتصاد و فرهنگ از سوی دیگر، موج فرهنگی کاهش نرخ رشد و زادوولد را با شدت و حدت بیشتر شکل داد. موجی عظیم که حیات ذهنی و زیست اجتماعی خانواده

¹ Medicalized

ایرانی را به سمت کاهش فرزندآوری سوق داد. مطالعات اخیر در موضوع فرزندآوری عموماً متمرکز بر موج دوم کنترل جمعیت در کشور هستند.

مرادی و دولتخواه (۱۴۰۱) معتقدند که دلایلی همچون عوامل فرهنگی شامل آرمان‌گرایی در تربیت فرزند، فردگرایی، مصرف‌گرایی، سبک زندگی و عوامل اجتماعی شامل اشتغال زنان، تحصیل زنان و عوامل اقتصادی در انتخاب تک‌فرزندی مؤثر است. همچنین حائری و همکاران (۱۳۹۶) مهم‌ترین دلایل عدم تمایل به فرزندآوری را نگرانی درباره تأمین آینده فرزندان جدید و نگرانی درباره افزایش مشکلات اقتصادی با آوردن فرزند دیگر گزارش کردند. این پژوهش‌ها به‌وضوح نشان می‌دهند که انتخاب تک‌فرزندی و کاهش فرزندآوری نه‌تنها متأثر از شرایط اقتصادی و اجتماعی قرار دارد، بلکه به نظر می‌رسد تصویری که رسانه‌ها و تبلیغات در طول زمان ایجاد کرده‌اند، نیز در تقویت این نگرش‌ها مؤثر است. علی‌مندگاری و همکاران (۱۴۰۴) در تحقیق خود نشان دادند که خانواده‌ها فرزندآوری را به‌مثابه فرصت رهایی‌بخشی از چالش‌ها و معنابخشی به زندگی قلمداد کردند و باوجود این با مسائلی چون ترجیح جنسی، تربیت، تغییرات سریع سبک زندگی نسل جوان و تلقی فرزند به‌مثابه باری اقتصادی نیز مواجه‌اند. کلاته‌ساداتی و همکاران (۱۴۰۴) در مطالعه خود ابعاد فرهنگی تعیین‌کننده شکل‌گیری اضطراب و تعلیق در فرزندآوری در میان خانواده‌ها را نشان داده‌اند. مطابق این مطالعات می‌توان گفت که مسئله فرزندآوری از عرصه سیاست‌گذاری به عرصه فرهنگی تغییر مکان داده است و سیاست‌گذاران بایستی به این عرصه بیشتر توجه کنند.

مروری بر پژوهش‌های داخلی بیانگر این بوده که در زمینه زیست خانوادگی خانواده‌های چندفرزندی پژوهشی صورت نگرفته است و بیشتر پژوهش‌ها معطوف به علل و تمایل افراد به مبحث فرزندآوری بوده است؛ مانند پژوهش عربی و همکاران (۱۴۰۲) که به شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرزندآوری در ایران پرداختند. مهدیانی (۱۴۰۱) در پژوهش

خود دیدگاه زنان به بارداری و فرزندآوری را بررسی کرده است. بگی و همکاران (۱۴۰۰) نشان دادند که حدود ۳۰ درصد افراد بدون فرزند و ۴۸ درصد افراد دارای یک فرزند تمایلی به داشتن فرزند/فرزند دیگری ندارند. همچنین حسنی و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که متغیرهای استفاده از رادیو و تلویزیون و روزنامه، نگرش جنسیتی مدرن، تأثیر منفی و معنی‌دار و متغیرهای سن، هزینه خانوار، قومیت و بُعد مناسبی دینداری اثر مثبت و معنی‌دار بر تعداد ایدئال فرزند دارند. کلاتری و همکاران (۱۳۸۹) نشان دادند که مشارکت اجتماعی تأثیر کاهنده، ولی متغیر گرایش مذهبی تأثیر فزاینده بر میزان گرایش به فرزندآوری داشته است.

در مرور پیشینه مشخص شد که بعضی از پژوهشگران به‌صورت ویژه به یکسری از مؤلفه‌های مشخص شده پرداخته و تأثیر آن‌ها را بر فرزندآوری بررسی کرده‌اند. این مؤلفه‌ها تبیین جنبه‌ای از تعیین‌کننده‌های فرزندآوری است. نتایج پژوهش ریاضی هروی و نجفی (۱۴۰۳) نشان داد که نمرات خرده‌مقیاس‌های ویژگی‌های شخصیت، سبک دل‌بستگی و رضایت از زندگی در بین دو گروه زنان بی‌فرزند ارادی و زنان دارای فرزند، تفاوت معنی‌داری با یکدیگر دارند. کریمی و همکاران (۱۴۰۲) نشان دادند که همبستگی مثبت و معنی‌داری بین نشاط معنوی با رضایتمندی زوجین و نگرش به فرزندآوری وجود داشت و نشاط معنوی، ۳۴ درصد از واریانس رضایتمندی زناشویی و ۳۷ درصد از واریانس نگرش به فرزندآوری را پیش‌بینی می‌کند. فلاحت‌پیشه و همکاران (۱۴۰۳) در یافته‌هایشان مضامینی با عنوان «ورود فرزند به زندگی»، «از آب و گل درآمدن»، «آغاز مدرسه»، «نوجوانی: پلی بین کودکی و بزرگسالی»، «اتمام نوجوانی: ورود به دنیای بزرگسالی»، و «خروج فرزندان از منزل» را بر ساخت کردند. پروینیان و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیق خود نشان دادند که سبک زندگی زنان امروزی در جهت دستیابی به وسایل لازم برای محقق‌ساختن خویشتن است که این مقصد با کنش فرزندآوری در تعارض است. نتایج تحقیق صادقی و

روشن‌نیا (۱۳۹۵) نشان داد که بین میزان امید به زندگی، تاب‌آوری و تمایز یافتگی نوجوانان خانواده‌های چندفرزند از نوجوانان خانواده‌های تک‌فرزند بیشتر است.

در پژوهش‌های خارجی تائو^۱ (۲۰۲۴) نشان داد که خانواده‌های دارای چندفرزند و خانواده‌های تک‌فرزند در الگوهای سرمایه‌گذاری والدین تفاوت‌هایی دارند. به‌طور خاص، خانواده‌های با چند کودک بیشتر بر پرورش رابطه والد-فرزند تأکید دارند، درحالی‌که خانواده‌های با یک فرزند بر روی توسعه قابلیت‌های فردی و استقلال کودک تمرکز بیشتری دارند. بابینچاک و کچمارو^۲ (۲۰۲۳) کمبود درک‌شده معیارهای زندگی در خانواده‌های چندفرزندی و ویژگی‌های منفی اعضای خانواده چند فرزند به میزان کمتری گزارش شده است. یانگ^۳ (۲۰۲۳) نشان داد که با افزایش حمایت‌های دولتی و اجتماعی از خانواده‌های چندفرزندی، این خانواده‌ها توجه بیشتری به آموزش خانوادگی فرزندان خود دارند و در پی تقویت توسعه همه‌جانبه جسمی و ذهنی کودکانشان هستند. این تحولات در نهایت می‌تواند به بهبود سبک‌های فرزندپروری و ارتقای کیفیت آموزش در این خانواده‌ها منجر می‌شود. تحقیق سیوپلیاسووا^۴ (۲۰۲۲) نشان داد که نگرش جوانان مدرن به فرزندآوری چندفرزندی شامل قضاوت‌های طبیعی و قابل انتظار (برای مثال خوش‌بینی بیشتر به برنامه‌های باروری با بهبود شرایط زندگی، تأثیر الگوی رفتاری والدین و تمرکز بر داشتن فرزندان زیاد حتی بدون ایدئال‌سازی خانواده بزرگ) و نیز شامل نظرات متناقض (برای مثال تمایز درباره تعداد فرزندان و عدم تمایل به داشتن فرزندان زیاد باوجود پذیرش خانواده‌های بزرگ‌تر) است؛ به عبارت دیگر، یافته‌ها نشان‌دهنده پیچیدگی و تناقض در نگرش‌های جوانان در این زمینه است، نه دیدگاهی یکپارچه. درخشان‌پور^۵ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود اشاره کرده‌اند که نمرات مهارت‌های

¹ Tao

² Babincak & Kacmarova

³ Yang

⁴ Sivoplyasova

⁵ Derakhshanpour

اجتماعی در کودکان خانواده‌های چندفرزندی بالاتر از کودکان تک‌فرزند است. کودکانی که والدین تحصیل کرده‌تری داشتند، کفایت تحصیلی بالاتر و مشکلات رفتاری کمتری در مقایسه با همسالان خود با والدین کم‌سواد داشتند. مون^۱ و همکاران (۲۰۰۷) در پژوهش خود نشان دادند که اهمیت فرزندان در خانواده‌های پرجمعیت متنوع است و شامل نمادی از پیوند الهی، نمایش موفقیت و هویت‌یابی می‌شود. انگیزه اصلی فرزندآوری در این خانواده‌ها، بیشتر غیربرنامه‌ریزی شده و ناشی از سازگاری طبیعی است.

باوجود پژوهش‌های ارزشمند درباره تعداد فرزندان خانواده، درباره پژوهش‌های داخلی زیست خانواده‌های جوان دارای چند فرزند پژوهشی انجام نشده است. در جامعه ایران نیز همان‌گونه که مطالعات نشان می‌دهد، فرزندآوری کاهش پیدا کرده است. باوجوداین، هنوز خانواده‌هایی هستند که تمایل به چندفرزندی دارند و نگرش و ارزش‌های متفاوتی را با خود به همراه دارند که به نظر موجب آن شده که زیست متنوعی را برای خود به ارمغان بیاورند و انگیزه بیشتری برای افزایش فرزند داشته باشند. اهمیت موضوع در این زمینه و خلأ دانش باعث شد که پژوهشگران تلاش کنند به واکاوی زمینه‌مند موضوع در خانواده‌های دارای چند فرزند بپردازند؛ به همین دلیل هدف تحقیق حاضر کشف و واکاوی درک و تجربه خانواده‌های جوان دارای چند فرزند در شهر طبس است.

حساسیت نظری

تبیین تحولات باروری همواره توجه جمعیت‌شناسان را به خود جلب کرده است و در نظریه‌های جمعیتی‌شناختی متناسب با هر دوره به آن اشاره شده است. درکل تبیین رفتار و نیت باروری در چارچوب دو رویکرد ساختاری و ایده‌ای تبیین می‌شوند. رویکرد ایده‌ای بر نقش تغییرات ارزشی و نگرشی افراد از سمت خانواده‌محوری به سمت توسعه و تحقق خود از طریق رشد فردگرایی، اشاعه ایده‌ها و ارزش‌های

جدید در رفتار باروری و خانواده تأکید می‌کند. رویکرد دیگر تبیین ساختاری است که به نظریه‌های انتخاب عقلانی نیز تعبیر می‌شوند، روند جمعیتی را مرتبط با شاخص‌های توسعه می‌دانند و بر تحولات اقتصادی و اجتماعی منتج از مدرنایسون و نوسازی به‌عنوان عامل اصلی کاهش باروری تأکید می‌کنند. در این رویکرد به نقش تغییرات ساختاری ناشی از پدیده‌های جهانی شدن و گسترش فرایند نوسازی و مؤلفه‌های آن همچون سطح تحصیلات، شهرنشینی، گسترش رسانه‌های ارتباطی، توسعه حمل‌ونقل و ارتباطات در تغییر نیت رفتارهای باروری اشاره می‌کند (عباسی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۱۵).

حسن مطلع نظریه‌های فرزندآوری با دین شروع می‌شود. دین از ابعاد مختلف می‌تواند بر روی فرزندآوری تأثیر داشته باشد. در سنت کلاسیک جامعه‌شناسی دین می‌تواند با ایجاد ادغام اجتماعی (Stark et al., 1983) و بازتفسیر اخلاقی از رفتار اقتصادی (ویر، ۱۳۸۷) بر رفتار پیروان تأثیر بگذارد. یکی از عوامل مؤثر در گرایش به فرزندآوری گرایش دینی است. جامعه‌شناسانی چون دورکیم به این مهم پرداخته‌اند. به نظر دورکیم در جوامع ساده‌تر، دین در خود جامعه نهاده شده است. وی بیان می‌دارد که در خانواده‌های گسترده مذهب باعث وفاداری زوجین به یکدیگر است و درحال حاضر، با خودمختاری‌های فردی، به‌ویژه تمایل به اولیت‌دادن به روابط شخصی به‌جای وفاداری به خانواده‌های گسترده و گروه‌های مذهبی، دین تا حدی از زندگی مردم کنار رفته است؛ درنتیجه پیوندهای عمیق، ایمان‌ها و اعتقادات و احساسات جمعی که بتوانند واجد خصوصیت دینی نسبتاً جمعی و قوی باشند، کمتر شده است. زندگی روزبه‌روز مادی شده و در اثر این تحول خانواده نیز همانند سایر نهادهای اجتماعی از حالت اولیه خارج و دیگر آن اعتقادات و باورهای مذهبی گذشته رخت بر بسته است. ماکس وبر مذهب را به‌عنوان نظامی اعتقادی تعریف می‌کند که طبیعت نیروها را شکل می‌دهد. ایشان مذهب را متغیر مستقل تأثیرگذار بر امور اجتماعی و زندگی فردی و اجتماعی می‌داند (به نقل از کلانتری و همکاران،

¹ Moon

۱۳۸۹: ۸۶). در صورت کلی، ادیان و به‌خصوص ادیان ابراهیمی با رویکرد تقدیرگرایانه و مبتنی بر مشیت و سنت الهی، داشتن فرزند را توصیه کرده‌اند. در قرآن کریم به این موضوع با اصطلاحاتی عالی همچون نعمت خداوند، زیور زندگی، بشارت و مژده و حتی وسیله آزمایش توجه شده است. بیشتر مطالعات از این مفروض حمایت می‌کنند که دین و مذهب مفاهیمی را بازتولید می‌کنند که تقویت‌کننده الگوهای رفتاری سنتی در زمینه خانواده، تعداد فرزند ایدئال و ارزش‌های فرزندآوری هستند؛ برای مثال در آمریکا نشان داده شده است که خانواده‌هایی که دین را مهم تلقی می‌کنند، نگرش‌های جنسیتی و خانوادگی سنتی‌تری دارند که تفاوت باروری را تعیین می‌کند (Hayford & Morgan, 2008). مطالعه مالمیر و همکاران (2023) در ایران نیز نشان می‌دهد که مذهب اگرچه ممکن است بر قصد فرزند در سه سال آینده تأثیر نداشته باشد، به‌طور کلی بر بُعد خانوار یا اندازه ایدئال خانواده تأثیرگذار است؛ بنابراین، می‌توان گفت که ادیان با ایجاد انگاره‌های ارزشی و هنجاری راجع به فرزند و بُعد ایدئال خانواده و همچنین ارتقای سازوکارهای تاب‌آوری در مواجهه با مشکلات خانوادگی یا فرزندان بر رفتار پیروان در موضوع فرزندآوری تأثیر بسزایی دارند.

یکی دیگر از نظریه‌های مهم در موضوع جمعیت و فرزندآوری که از اتفاق نقطه مقابل رویکردهای دینی است، نظریه نوسازی است. نوسازی از دو جهت بر فرزندآوری تأثیر دارد: از یک‌سو می‌تواند به افزایش فرزندآوری بینجامد، از طریق کاهش سنت‌های محدودکننده حاکم بر رفتارهای تولیدمثلی که البته این نظریه شواهد کمی دارد؛ هرچند در هندوستان چند دهه قبل تأیید شده است (Romaniuk, 1974). از سوی دیگر، بیشتر شواهد مؤید این نظر هستند که نظریه نوسازی ارجاع به تغییرات در ارزش‌ها و هنجارهای ذهنی و در سطحی گسترده‌تر سبک زندگی افراد در مواجهه با خانواده و موضوع فرزندآوری دارد؛ بدین معنا که تغییر در ارزش‌های پیشین از جمله تقدیرگرایی و اعتقاد به مشیت الهی به‌خصوص

در ادیان ابراهیمی، جای خود را به نظام‌های ارزشی و هنجارهای کترلی بر فرزندآوری داده است. نوعی جایگزینی که به مرور زمان، مشمول یک سبک و مشی زندگی می‌شود و خانواده‌ها به آن عادت می‌کنند (کلاته ساداتی و همکاران، ۱۴۰۴). اگرچه مدرنیزاسیون بر بسیاری از ابعاد فرزندآوری تأثیر گذاشته است، در بعضی موارد و از جمله ترجیحات جنسیتی در کشورهای در حال توسعه هنوز از این رویکرد حمایت نشده است؛ برای مثال مطالعه وسیع فیلمر و همکاران (Filmer et al., 2009) نشان می‌دهد که مدرنیزاسیون توانسته ترجیحات جنسیتی راجع به جنسیت پسر را در زنان با تحصیلات بالا کاهش دهد و پاسخ باروری به غیبت پسر در میان زنان تحصیل کرده روبه‌افزایش است. تبیین محققان این است که زمانی که سطح باروری پایین است، تقاضای نهفته برای پسران بیشتر است؛ بنابراین، دختران در زمان باروری پایین در مقایسه با پسران تمایل بیشتری دارند، تعداد خواهر و برادر زیادتری داشته باشند. به نظر می‌رسد نوسازی دو وجه سلبی و ایجابی در مسئله فرزندآوری دارد. وجه ایجابی آن به توسعه اجتماعی، اقتصادی و به‌طور خاص توسعه فناوری‌های پزشکی مدرن کمک کرده است که جلوی بسیاری از مرگ‌ومیرها را بگیرد و فرایندهای باروری را کنترل کرده است. وجه سلبی آن که در شرایط فعلی کشور ایران مشهود است، تأثیر باورها و ارزش‌های نوسازی از قبیل فردگرایی، هنجارهای نوظهور، روابط جنسی خارج از خانواده، سکولارشدن جوامع، افزایش سقط جنین و حتی همان پیشرفت‌های پزشکی و بسیار موارد دیگر است که در مقایسه با وجه ایجابی نوسازی، بیشتر بر فرایند فرزندآوری و جمعیت تأثیر منفی گذاشته است.

سومین رویکردی که در مطالعه حاضر به آن پرداخته می‌شود، سرمایه اجتماعی است. بورديو سرمایه اجتماعی را شبکه‌ای بادوام از روابط نهادینه‌شده می‌داند که با شناخت و تعهدات متقابل همراه است و امکانات لازم را برای کنش‌های فردی و جمعی فراهم می‌سازد. این سرمایه از دو عنصر اصلی

تشکیل شده است: روابط اجتماعی که دسترسی به منابع دیگران را ممکن می‌سازد و کمیت و کیفیت این منابع. میزان سرمایه اجتماعی هر فرد به گستردگی شبکه ارتباطات او وابسته است و موقعیت اجتماعی افراد براساس دسترسی آن‌ها به سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی تعیین می‌شود. بورديو به خانواده به‌عنوان سرمایه اجتماعی ویژه توجه دارد و آن را مکان بازتولید اجتماعی می‌داند که در آن تمایل به جاودانه‌سازی موجودیت اجتماعی و امتیازات وابسته به آن وجود دارد. خانواده نقش مهمی در حفظ نظم اجتماعی و انتقال میراث اقتصادی و فرهنگی به نسل‌های بعدی ایفا می‌کند (کاوه فیروز و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۴). سرمایه اجتماعی بر فرزندآوری تأثیرگذار است، همچنان که فرزندآوری خود می‌تواند به توسعه سرمایه اجتماعی بینجامد. در جامعه سنتی داشتن فرزند بیشتر خود یکی از تولیدکننده‌های سرمایه اجتماعی خانواده بود و به همین نسبت نیز افزایش سرمایه اجتماعی خود به افزایش فرزندآوری در خانواده می‌انجامید. مطالعات اخیر نیز تأثیر سرمایه اجتماعی را تأیید می‌کند؛ برای مثال در ایران نشان داده شده است که ابعاد اعتماد، حمایت و شبکه اجتماعی واقعی از سرمایه اجتماعی بر تمایل به فرزندآوری تأثیرگذار است (Alipour et al., 2021).

روش

رویکرد پژوهش حاضر کیفی است که در سال ۱۴۰۳ در شهر طبس انجام شد. بر پایه سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ جمعیت شهر طبس ۳۹۶۷۶ نفر (در ۱۱/۸۷۶ خانوار)

بوده است. از منظر نگاه بسترمند، طبس محیطی سنتی به سمت مدرن است که در آن هنوز می‌توان نمونه‌هایی از خانواده‌های دارای چند فرزند را یافت. این شهر، در استان خراسان جنوبی بوده و دارای بافت فرهنگی-مذهبی غنی است که ارزش‌های مذهبی و سنتی در آن همچنان نقش مهمی در زندگی خانوادگی ایفا می‌کند. در این شهر باوجود تأثیرات مدرنیته و تغییر الگوهای خانوادگی، نهادهای اجتماعی و فرهنگی به حفظ و ترویج این ارزش‌ها کمک می‌کنند؛ باوجود این موضوع این تصور نباید به وجود آید که تمایل عمومی به چندفرزندی وجود دارد؛ بلکه هدف بررسی این است که چرا و چگونه برخی از خانواده‌ها در چنین بافتی، همچنان به داشتن تعداد بیشتری فرزند تمایل دارند.

جامعه مطالعه‌شده در پژوهش زنانی بودند که ۴ و بیشتر از ۴ فرزند داشتند و به‌صورت هدفمند انتخاب شدند. برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از نمونه‌گیری در دسترس و گلوله برفی استفاده شد. در ابتدا به‌صورت هدفمند افرادی شناسایی شدند که ویژگی مشارکت‌کنندگان را داشتند و سپس از طریق آن‌ها به‌صورت گلوله برفی دیگر مشارکت‌کنندگان شناسایی شدند. فرایند نمونه‌گیری تا اشباع داده‌ها ادامه یافت؛ به این معنا که دیگر صحبت‌های مشارکت‌کنندگان تکراری بود و اطلاعات جدیدی به تحلیل داده‌ها اضافه نمی‌کرد؛ براین اساس، پژوهش حاضر با ۹ مصاحبه به اشباع رسید که برای اطمینان بیشتر ۲ مصاحبه دیگر نیز انجام شد (در جدول ۱ ویژگی مشارکت‌کنندگان درج شده است).

جدول ۱- ویژگی مشارکت‌کنندگان (نام مستعار)

Table 1- Characteristics of participants (Pseudonyms)

ردیف	نام مستعار	سن	شغل	مدت زندگی مشترک	تعداد فرزند
۱	خانم محمدی	۳۹	کارمند	۱۵ سال	۴ فرزند
۲	خانم اصغری	۳۳	خانه‌دار	۱۳ سال	۴ فرزند
۳	خانم اکبری	۴۴	خانه‌دار	۲۰ سال	۵ فرزند
۴	خانم رنجبر	۳۶	خانه‌دار	۱۷ سال	۴ فرزند
۵	خانم شفیعی	۴۲	خانه‌دار	۲۱ سال	۴ فرزند
۶	خانم رفیعی	۳۲	خانه‌دار	۱۴ سال	۴ فرزند
۷	خانم سمیعی	۳۸	خانه‌دار	۲۱ سال	۵ فرزند
۸	خانم‌هاشمی	۴۶	خانه‌دار	۲۸ سال	۴ فرزند
۹	خانم حسینی	۳۱	خانه‌دار	۱۰ سال	۴ فرزند
۱۰	خانم رعنائی	۳۶	کار در منزل	۱۸ سال	۴ فرزند
۱۱	خانم رافعی	۳۵	خانه‌دار	۱۷ سال	۴ فرزند

برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. در تحقیق حاضر بیشتر مصاحبه‌ها به صورت تلفنی انجام شد. از قبل با مشارکت‌کننده هماهنگی انجام می‌شد و در زمان مناسب تعیین‌شده مصاحبه‌ها انجام می‌شد. سؤالات اصلی که حین مصاحبه مطرح می‌شد به این شرح بود: لطفاً بفرمایید که چه عواملی موجب شده تا تمایل بیشتری به فرزندآوری داشته باشید؟ لطفاً توضیح دهید؟ تجربه خود را از داشتن فرزند زیاد در خانواده بگویید؟ به نظر شما با خانواده‌های دارای تعداد فرزند کمتر چه تفاوتی دارید؟ مصاحبه‌ها با سؤالات تکمیلی بسته به پاسخ مشارکت‌کننده و نیز تسهیل‌کننده‌های مصاحبه غنی می‌شد از قبیل می‌شود بیشتر توضیح دهید، لطفاً بفرمایید منظورتان از این چیست و...، به‌خصوص در رابطه با سؤالاتی که به سؤال اصلی پژوهش می‌پرداختند.

داده‌ها روی کاغذ آورده شد و برای تجزیه و تحلیل از روش تحلیل مضمونی استفاده شد. تحلیل مضمونی روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای موجود درون داده‌هاست. در این رویکرد محقق با استفاده از طبقه‌بندی داده‌ها و الگویابی درون‌داده‌ای و برون‌داده‌ای به الگوی نهفته در داده‌ها دست می‌یابد. در این روش تحلیل داده‌ها با این هدف انجام می‌شود که داده‌ها چه می‌گویند (Tucket, 2005). مضمون

بیانگر هر چیز مهمی درباره داده‌ها در ارتباط با سؤالات تحقیق است که سطحی از پاسخ یا معنی الگوها در مجموعه‌ای از داده‌ها را ارائه می‌دهد (Clarke & Braun, 2013). مضمون، الگوی یافت‌شده در داده‌هاست که حداقل به توصیف و سازمان‌دهی مشاهدات و حداکثر به تفسیر جنبه‌هایی از پدیده می‌پردازد (Boyatzis, 1998). مدل‌های مختلفی از تحلیل مضمون برای تجزیه و تحلیل داده‌ها وجود دارد که در این پژوهش با ترکیبی از روش پیشنهادی آترایدا-استیرلینگ، براون و کلارک و کینگ و هاروکس فرایند گام‌به‌گام و جامعی به‌منظور تحلیل مضمون ارائه می‌شود. در پژوهش حاضر، فرایند تحلیل مضمون در قالب سه مرحله، شش گام و بیست اقدام معرفی می‌شود. فرایند کامل تحلیل مضمون را می‌توان به سه مرحله کالان تقسیم کرد: الف- تجزیه و توصیف متن، ب- تشریح و تفسیر متن و ج- ادغام و یکپارچه کردن مجدد متن. در حالی که همه این مراحل با تفسیر و تحلیل همراه است، در هر مرحله از تحلیل، سطح بالاتری از انتزاع به دست می‌آید (عابدی و همکاران، ۱۳۹۰).

اعتبار تحقیق

باتوجه به اهمیت اعتبار تحقیقات و ملاحظات اخلاقی در

تحقیق، محققان همواره به این جنبه‌ها توجه داشتند:

- **توصیف غنی و تفصیلی:** در فرایند گردآوری داده‌ها تلاش شده است تا با ارائه توصیفات جامع و عمیق از تجربیات مادران، زمینه برای درک دقیق‌تر و بازنمایی واقع‌بینانه‌تر هدف پژوهش فراهم شود.

- **بررسی همتایان:** یافته‌ها و تحلیل‌ها به صورت منظم با همکاران دانشگاهی و متخصصان حوزه مطالعات خانواده به بحث گذاشته شد. این فرایند به شناسایی زوایا و الگوهای ظریف در تجربه مادران چندفرزندی و اصلاح تفسیرهای اولیه کمک کرده است.

- **بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان:** یافته‌های اولیه و تحلیل‌های انجام‌شده با شرکت‌کنندگان به اشتراک گذاشته شده تا نظرات و بازخوردهای آن‌ها کسب شود. این فرایند به تأیید اعتبار یافته‌ها از منظر شرکت‌کنندگان، اصلاح هرگونه ابهام و اطمینان از ترجمه صحیح تجربیات آن‌ها یاری رسانده است. به ملاحظات اخلاقی همچون جلب رضایت مشارکت‌کنندگان، آگاه‌سازی و شفافیت از اهداف تحقیق و همچنین حفظ محرمانگی نیز توجه شد.

یافته‌ها

تحلیل داده‌ها نشان داد که مشارکت‌کنندگان، زندگی جمعی

جدول ۲- مفاهیم و مضامین مرتبط با تجربه زیسته خانوادگی چندفرزندی

Table 2- Concepts and themes related to the lived experience of multiple-child families

مفاهیم	مضامین فرعی	مضامین اصلی
ابتکار فرزندان، انجام بازی‌های خلاقانه، نوآوری در فعالیتهای درسی، هوش خلاقانه بیشتر، ساختن وسایل با دورریختنی‌ها، انجام کارهای هنری زیاد، نبود خانواده راکد، داشتن برنامه‌ریزی، داشتن عمه و عمو، خاله و دایی، چشیدن طعم خواهر و برادری، بچه به عنوان سرمایه، با نبودن فرزندان شادزیستی	خانواده خلاق	شادزیستی
رفیق بودن بچه‌ها با یکدیگر، روابط اجتماعی بالاتر، بازی با یکدیگر به جای تماشا کردن تلویزیون، هم‌بازی بودن با یکدیگر، آموزش دادن به هم‌دیگر، کمک درسی به یکدیگر کردن شور و نشاط بیشتر در خانواده، زندگی با حس و حال بالا، انرژی مضاعف در خانواده، خانواده شلوغ و شاد، شادی و نشاط خانوادگی سرگرمی خانوادگی	سرمایه کودکان تعاملات گسترده	خانوادگی
برآورده نکردن همه نیازهای ثانویه، قان کردن بچه، صحبت کردن و آگاه‌سازی بچه، اهمیت درک شرایط برای فرزندان، پذیرش شرایط توسط فرزندان، رضایت از وضعیت حاضر توسط فرزندان حمایت از سمت همسر، کمک دست بودن پدر و مادر فرد و اطرافیان، حمایت از سمت خود فرزندان	اقتناع مادرانه	عادت‌واره سنتی
زندگی را سخت‌نگرفتن، قناعت‌پیشگی، سازگاری فرزندان و پدر و مادر با شرایط حاضر، تجملاتی نبودن، قناعت و سازگاری	حمایت چندبعدی	عادت‌واره سنتی

مفاهیم	مضامین فرعی	مضامین اصلی
توجه به رضایت همسر، نبود چشمداشت زیاد، امکانات بیشتر قدرشناسی بیشتر	الگوسازی	
الگوبودن خانواده‌های چندفرزندی برای فرد، الگوبودن خود برای دیگران	باروری بیشتر سلامت روح و روان بهتر، داشتن توان جسمی فرزنداآوری، نیاز کم به اطرافیان در باروری‌های	مادرانگی
باروری بیشتر سلامت روح و روان بهتر، داشتن توان جسمی فرزنداآوری، نیاز کم به اطرافیان در باروری‌های	بعدی، زایمان راحت و آسان، باروری آسان، توانمندبودن مادر، فاصله سنی کمتر اذیت کمتر	خودبنیاد
ورزش کردن، از نظر جسمی و روحی روانی به خود رسیدن، تقویت قوای بدنی، تأمین ویتامین‌های بدن، جلوگیری و مراقبت از بیماری‌های زنانه، رفع و بهبود موانع جسمی فرزنداآوری، کوه و پارک رفتن، به خود رسیدن و مانع‌زدایی از افسردگی و بی‌حالی	خودمراقبتی	
کتاب‌خواندن، گرفتن پکیج‌های اطلاعات مادرانه، کلاس در زمینه پرورش فرزند، تقویت راه‌های شیوه صحیح تربیت فرزند، افزایش آگاهی تربیتی، یادگرفتن طرز صحیح برخورد با فرزندان، تقویت مهارت‌های مادرانه، مرتفع‌سازی اختلافات فرزندان، شیوه صحیح گفتار و رفتار با فرزند، افزایش صبر و حوصله، از خودگذشتگی مادر	مهارت‌آموزی مادرانگی	
فرزند بیشتر و داشتن هر دو جنس دختر و پسر، طعم مادری چشیدن با فرزند دختر، فرزند بیشتر همراه با تقویت حس مادرانه	تقویت حس مادرانه	
حمایت فرزندان از یکدیگر، هم‌ندیم داشتن فرزندان، همراه‌بودن با یکدیگر، مسئولیت‌پذیری فرزندان، تأمین پشتوانه بودن در حال حاضر، محول‌شدن بعضی از امورات به خود فرزندان، تقسیم نقش‌های خانوادگی، کمک‌دست پدر و مادر بودن	حمایت خانوادگی	سرمایه‌انگاری فرزند
فرزند بیشتر احساس تحکیم خانواده بیشتر، فرزند بیشتر و تنها نبودن پدر و مادر، کمبود استرس‌های تک‌فرزندی، کاهش هراس اجتماعی، پشتوانه پدر و مادر بودن، پرکردن خلأ یک فرزند با دیگر فرزندان، تعدد فرزندان و اطمینان خاطر روانی، کاسته‌شدن دغدغه‌های روانی تک‌فرزندی	پشتوانه بودن فرزند	
فرزند به‌مثابه کارآمدی در آینده، عصای دست بودن فرزند در پیری، تنه‌انبودن در آینده، سرزدن و هوای پدر و مادر را داشتن، مراقبت بیشتر و تنه‌انبودن در آینده، تنه‌انبودن فرزندان در آینده	آینده‌نگری	
نیاز جامعه به افزایش فرزند، تبعیت از رهبری، دنباله‌روی از ولایت، رفتن جامعه به سمت پیری، توجه به جوانی جمعیت	مسئولیت اجتماعی	باورهای معنوی
فرزند به‌مثابه برکت، دختر برکت پسر نعمت، افزایش رزق و روزی، روزی دست خداوند است، به دست آوردن خانه، کار و... به دلیل افزایش فرزند، سقط جنین و قتل، اهمیت به بُعد معنوی فرزند، رضایت خداوند و پیغمبر را داشتن، امید به خداوند داشتن	باور دینی	
خوش‌بینی به فرزند، خوش‌بین بودن فرزند، تفکر مثبت به فرزنداآوری، فرزند روح خانواده	خوش‌بینی و ذهن مثبت	

شادزیستی خانوادگی

شادزیستی خانوادگی اشاره به ادراک و تجربه مشارکت‌کنندگان از زیستن در خانواده شاد است. درک و تجربه‌ای که از تمایلی پیشین برای داشتن چند فرزند نیز ناشی می‌شود. از نظر مشارکت‌کنندگان، تعداد زیاد فرزند نشاط خانوادگی را افزایش می‌دهد و به‌نوعی روح زندگی است. شادزیستی خانوادگی، دارای چهار زیرمضمون خانواده خلاق، سرمایه کودکانه، تعاملات گسترده و شادی و نشاط خانوادگی

است. خانواده خلاق به این معناست که در خانواده‌ای که فرزندان زیاد هستند، تمامی امکانات و اختیارات به یک فرد تخصیص نمی‌یابد یا در اختیار فرزندان قرار نمی‌گیرد؛ به بیانی دیگر، تمامی نیازهای افراد قابل‌برآورده شدن نیست؛ در نتیجه فرزندان درون این خانواده بهتر از خانواده‌های کم‌فرزند که رفاه زیاد برای آن‌ها فراهم است، دست به خلافت و نوآوری می‌زنند و با فعالیت‌هایی مثل انواع بازی‌ها و کارهای کلاسی، ابتکار بیشتری از خود نشان می‌دهند که به شادی آن‌ها می‌انجامد.

مشارکت‌کننده شماره ۴:

«دیروز دیدم که بچه بزرگم داشت کاردستی برای مدرسه درست می‌کرد تا ببره. بعد اضافه‌هاش که مونده بوده، بچه سومم اومده برای خودش یک اسباب بازی درست کرده و داره باهاش بازی می‌کنه.»

دیگر مضمون فرعی، سرمایه قلمدادکردن فرزند است. در این رویکرد، مشارکت‌کننده نه تنها فرزند را باری برای خانواده قلمداد نمی‌کند، بلکه مهم‌ترین و شاید تنها سرمایه پدر و مادر است. همچنین سرمایه‌ای برای خواهر و برادرهای دیگر قلمداد می‌شود؛ بنابراین، فرزندآوری نگاهی سرمایه‌محور است که برای والدین و نیز برای دیگر برادران و خواهران و حتی نوه‌ها در آینده مورد توجه مشارکت‌کنندگان است. حق فرزندان است که از این نعمت بهره‌مند باشند و نیز حق داشتن عمو، عمه، خاله و دایی دارند.

مشارکت‌کننده شماره ۱۱:

«به نظرم یک خانواده باید پرجمعیت باشه؛ مثل خانواده پدری خودم. الان که بزرگ شدیم، پشتمون گرمه به هم، هوای هم دیگه رو داریم. پس خودم نباید بذارم بچه من در آینده تنها باشه و نوه من خاله و دایی و عمو و عمه نداشته باشه.»

تعاملات گسترده دیگر مزیت برشمرده خانواده‌های پرجمعیت بود که خشنودی والدین و رضایت فرزندان را به همراه داشته است. به خصوص فرزندان که به دلیل تعاملات بیشتر درون خانوادگی، اجتماعی‌تر هستند و بسیاری از نیازهای یکدیگر را پاسخ می‌دهند. نقش والدین از یکسری از تعاملات مستقیم با کودک و حتی انجام اموراتی چون یاددهی دروس، بازی و تفریح به دیگر فرزندان (برادران و خواهران) واگذار شده است و در نتیجه، دوستی و رفاقت بیشتر فرزندان و همراهی را به دنبال دارد و به شکل‌گیری محیط شاد خانوادگی انجامیده است.

مشارکت‌کننده شماره ۸:

«بچه‌ها نیاز به این ندارن که برای تفریح حتماً به

دنبال دوست بگردن. خودشون توی خونه با همدیگه بازی می‌کنند، کمک هم می‌کنند، درس و مشق و انجام میدن. خیلی از کارهایی که برای بچه اولم انجام دادم، دیگه برای بچه‌های بعدی انجام ندادم. بچه اولم یادشون میده. کلاً احساسم هم اینه که بچه‌های من از بچه همسایه اجتماعی‌ترند و ارتباطات و هوش اجتماعی قوی‌تری برخوردارند.»

والدین، شور و نشاط خانوادگی و خانواده زنده و شاد را یکی از عوامل مؤثر بر تمایل تعداد بیشتر فرزندآوری خود عنوان کردند و نگرش آن‌ها این بوده که با اضافه شدن فرزند روح و جلایی دیگر به خانواده بخشیده می‌شود.

مشارکت‌کننده شماره ۱:

«محیط خونم رو خیلی دوست دارم. بچه‌ها رو می‌بینم کیف می‌کنم؛ وقتی بچه‌ها زیادن، شادی و سرزنده بودن خونه هم بیشتره.»

عادت‌واره سنتی

به معنای برخورداری از نوعی انگاره و زیست و رفتار مبتنی بر هنجارها و ارزش‌های سنتی راجع به خانواده و فرزندآوری است. در این انگاره مصرف‌گرایی در خانواده جایی ندارد و مبتنی بر نوعی رویکرد همراه با قناعت مسائل خانواده حل و فصل می‌شود. خانواده بیشتر از همه در پی تاب‌آوری و سازگاری با امورات درون و برون خانوادگی است. مادران تلاش می‌کنند نیازهای فکری و سایر نیازهای فرزندان را از طریق اقناع‌سازی پیش ببرند؛ علاوه بر اینکه خود مادران تلاش می‌کنند تا فرزندان را از تغییرات اجتماعی و فرهنگی اقناع کنند. درواقع در انگاره مشارکت‌کنندگان فرزند بیشتر داشتن، متضمن برخورداری از عادت‌واره متفاوتی است که اقناع، قناعت، صبوری و حوصله از ویژگی‌های آن است. آن‌ها از روش‌های خاصی برای تأثیر بر رفتار و نگرش فرزندان استفاده می‌کنند. فرزندان تأثیرپذیری خوبی به خصوص از مادر دارند و یادگیری مؤثر رقم می‌خورد. مادران به خصوص با فرزندان خود

راجع به تغییرات فرهنگی و ازجمله همین زیستن در خانواده شلوغ و چندفرزندی گفت‌وگو و مذاکره می‌کنند.

مشارکت‌کننده شماره ۹:

«دخترم به روز که می‌خواست بره مدرسه، گفت مامان زشت نیست من بگم که ما چهار تا بچه‌ایم؟ آخه نگار کلاً به بچه است. منم بهش گفتم نه مامان جان اصلاً زشت نیست. بین اونا خواهر و برادری ندارن که با هم بازی کنند، ولی شماها با هم چقدر خوب بازی می‌کنید و تنها نیستی. به نظرم بچه فقط باید باهاش حرف زد و براش توضیح داد که رفع ابهام بشه.»

خانواده چندفرزندی مبتنی بر عادت‌واره سستی، همچنان بر روابط و تعاملات گذشته قرار دارد. خانواده‌ها به ارزش‌هایی چون حمایت از والدین یا فرزندان اهمیت می‌دهند و حمایتی دوسویه مبتنی بر زیست سستی و ارزش‌های دینی در میان مشارکت‌کنندگان وجود دارد؛ بنابراین، اگرچه خانواده‌ها در ظاهر و فرم، هسته‌ای هستند، به لحاظ محتوایی و روابط درونی براساس ارزش‌ها و انگاره‌های خانواده گسترده عمل می‌کنند. خروجی چنین امری وجود نوعی شبکه حمایتی قوی در میان خانواده و اعضای آن است. روابط، به‌خصوص بین زن و شوهر و والدین و فرزندان بسیار قوی است و یکدیگر را حمایت می‌کنند.

مشارکت‌کننده شماره ۶:

«شوهرم خیلی حواسشون بهم هست، پشتم هستند و نیازهام رو برآورده می‌کند و اطلاعات و آگاهی‌شون هم در این زمینه خیلی زیاده. نه تنها ایشون، حتی پدر و مادرم هم حمایت می‌کنن. وقتی شوهرم مأموریت باشن، چیزی خواسته باشم به اونا زنگ می‌زنم.»

مهم‌ترین ویژگی خانواده در عادت‌واره سستی، که مشارکت‌کنندگان تأکید داشتند و بارها تکرار می‌شد، قناعت و سازگاری خانوادگی در میان مشارکت‌کنندگان بود. مشارکت‌کنندگان به‌شدت معتقد بودند که زندگی را نباید سخت گرفت و نباید انتظارات و تجملات و چشمداشت‌های بیجا داشت. این امر باعث می‌شد که در مقابل امواج هزینه‌های کمرشکن ناشی از تورم و مسائل مرتبط با آن

تاب‌آوری داشته باشند. از نظر مشارکت‌کنندگان در دنیای مصرفی، یکسری هزینه‌های غیرضرور را می‌توان کاهش داد یا حذف کرد؛ بنابراین، قناعت و سازگاری زیاد به‌خصوص از سوی زنان خانواده کمک زیادی به تاب‌آوری خانواده در تلاطم اقتصادی می‌کند و خود این رفتارها هم الگویی برای فرزندان و گاهی حتی برای همسران است.

مشارکت‌کننده شماره ۷:

«مردم برا خودشون زندگی رو زیادی سخت گرفتن. وارد یکسری مسائل غیرضرور شدن که حتماً هر سال یا هرچند سال مبل خونه عوض بشه، فلانی فلان کار رو کرد، ما ازش کم نیاریم و... باید زندگی رو راحت گرفت. باید همین شرایط رو برا خودت منعطف کنی و لذت همین زندگی رو ببری. وقتی توقعات بیجا داری، باعث میشه که بسیاری از زیبایی‌های فرزند رو نبینی و سخت باشه تا چندتا بچه داشته باشی.»

مشارکت‌کننده شماره ۴:

«وقتی همسایمون منو می‌بینه، میگه من کیف می‌کنم که شما چندتا بچه دارید و دلم می‌خواد که مثل شما چندتا داشته باشم [کمبودها برایم بی‌اهمیت می‌شوند].»

مادرانگی خودبنیاد

مادرانگی خودبنیاد به معنای توانمندی و ویژگی‌های درونی مادرانه است که نقش خود را بازتولید و تقویت می‌کند. در خانواده‌های دارای چند فرزند، نقش مادر پررنگ است و اهمیت روح و روان و جایگاه مادر توجه ویژه‌ای می‌یابد؛ بنابراین، توانمندی مادر حائز اهمیت است. باتوجه به مصاحبه‌های شکل‌گرفته نقش مادر در تصمیم‌گیری برای تعداد فرزند بیشتر، از نقش پدر پررنگ‌تر عمل کرده است. درواقع اراده و الگوی رفتاری خاص مادری باعث شده تا بتواند از عهده فرزندآوری برآید؛ به‌خصوص در رابطه با حاملگی، زایمان و مسائل مراقبتی از خود و فرزندان. مضامین فرعی شکل‌گرفته شامل باروری سلامت‌مدار، خودمراقبتی،

را در زمینه ارتباطی، عاطفی و حمایتی سازمان‌دهی می‌کند تا محیط سالم و مثبتی را برای خانواده خود به ارمغان آورند و زمینه بهتری را برای رشد اجتماعی و فرهنگی، جسمی، روحی و روانی فرزندان مهیا کنند.

مشارکت‌کننده شماره ۸:

«قبل از ازدواج کتاب زیاد در رابطه با همسرمداری و فرزند روری می‌خوندم. الانم همینطورم، مخصوصاً در زمینه فرزندپروری که چه جوری برخورد کنم با بچه‌هام. وقتی دعواشون میشه، کی دخالت کنم، کی بذارم خودشون حل کنند و...»

مادران اشاره کرده‌اند که با فرزند بیشتر حس مادرانه آن‌ها نیز تقویت می‌شود؛ به‌ویژه آنکه از هر دو جنس فرزند داشته باشند؛ بنابراین، فرزندآوری را موجب تقویت شور و نشاط و هویت مادرانه خود می‌دانند.

مشارکت‌کننده شماره ۱:

«من دو تا پسر داشتم. خیلی دلم می‌خواست دختر داشته باشم. اصلاً وقتی دختردار شدم، فکر کردم الان مادر بودنم تکمیل شده.»

سرمایه‌انگاری فرزندی

فرزند در انگاره خانواده‌های پرجمعیت سرمایه تلقی می‌شود. این خانواده‌ها که دیدگاهی سنتی دارند، فرزند را نوعی سرمایه‌گذاری مالی و عاطفی برای خانواده خود تلقی می‌کنند. مضامین فرعی برساخت‌شده شامل حمایت خانوادگی، پشتوانه‌بودن فرزند و آینده‌نگری است. حمایت خانوادگی به این معنا است که فرزندان، بسیاری از مسئولیت‌های والدین را در غیبت آن‌ها انجام می‌دهند. درواقع، فرزندان یک شبکه حمایتی از اعضای خانواده تشکیل می‌دهند. این در حالی است که خانواده‌های دارای تک‌فرزند یا دوفرزند بسیاری از نیازها همانند هم‌بازی بودن، تأمین نیازهای فرزندان و... توسط والدین انجام می‌شود؛ ولی در خانواده‌های پرجمعیت این امورات به دیگر فرزندان محول می‌شود و فرزندان نوعی

مهارت‌آموزی مادرانگی، تقویت حس مادرانه است. باروری سلامت‌مدار به این معناست که مادران پژوهش معتقدند که هرچه باروری بیشتر باشد، سلامت روح و روان آن‌ها بهتر است و زایمان‌های بعدی، راحت‌تر و آسان‌تر انجام می‌شود؛ زیرا فواصل باروری کمتر است، از لحاظ سنی هنوز جوان‌تر هستند و جسم آنان نیز بر سلامتی استوارتر است.

مشارکت‌کننده شماره ۱۰:

«اختلاف سنی بچه‌ها که کمتر باشه و خودت جوان‌تر باشی، راحت‌تر می‌تونی بچه بیاری و بدنت سالم‌تره. توی زایمان اول و دوم مامانم همراه بودن. دیگه زایمان سوم خودم ماشین رو برداشتم رفتم بیمارستان و دکتر تعجب کرده بود، همراه ندارم. به نظرم نیازی نداشتم؛ چون فکر نمی‌کردم بخواد مسئله‌ای تهدیدم کنه یا من از پس کارام برنیام.»

خودمراقبتی دیگر مضمون شناسایی شده است. مادران مشارکت‌کننده، باوجود آنکه با مسئولیت‌ها، چالش‌ها و مسائل مختلفی در مراقبت و وظایف روزمره خود مواجه‌اند، خودمراقبتی دارند و ورزش کردن، خوردن ویتامین‌ها، جلوگیری و مراقبت از بیماری‌های زمینه‌ای، شاد نگه داشتن روح و روان خود و جلوگیری از افسردگی را در پیش می‌گیرند؛ زیرا بدون چنین خودمراقبتی، کیفیت نقش مادری خود پایین می‌آید و بر تربیت فرزندان تأثیر می‌گذارد.

مشارکت‌کننده شماره ۱۱:

«من که سنم در رده سی سال هست و چندتا بچه دارم. باید خیلی حواسم به خودم باشه تا از پا نیفتم. ویتامین و مکمل زیاد می‌خورم و روی تغذیه و جسمم حساس هستم.»

مهارت‌آموزی مادرانگی به معنای افزایش مهارت و توانایی مادران در خانواده‌های چندفرزندی است که در مدیریت و تربیت چندین فرزند نقش ویژه‌ای پیدا می‌کند. مصاحبه‌شوندگان پژوهش از این مهارت و توانمندی و چگونگی ایجاد و تقویت آن سخن گفته‌اند که این مهارت‌ها

همیار والدین تلقی می‌شوند.

شاهد شماره ۷:

«قبلاً که به دونه فرزند داشتم، خودم باید باهاش بازی می‌کردم. می‌بردش مدرسه، کمکش می‌کردم تکالیفش رو بنویسه؛ ولی الآن که چندتا هستند، با همدیگه بازی می‌کنند، توی درس و مشق به هم کمک می‌کنند. هوای هم رو خیلی دارن. خیلی از کارهایی که من انجام می‌دادم، دیگه بچه‌ها خودشون برای همدیگه انجام میدن.»

مشارکت‌کنندگان به تجربه رسیده بودند که فرزند زیاد موجب تحکیم خانواده است، بسیاری از خال‌ها و استرس‌های والدین را کاهش می‌دهد و پشتوانه انسانی قوی برای خانواده‌ها فراهم می‌کند؛ بنابراین، با سرمایه‌انگاری فرزند، از داشتن فرزند زیاد حمایت و آن را تجربه مطلوبی قلمداد می‌کردند. سرمایه‌بودن فرزند امری دوسویه از طرف والدین و بالعکس است. نوعی سرمایه و پشتوانگی در ابعاد اجتماعی، روانی و... را شامل می‌شود.

شاهد شماره ۳:

«بچه بیشتر باعث میشه قوی‌تر به نظر برسی. باعث می‌شه دلت گرم این بچه‌ها باشه؛ مخصوصاً وقتی که بزرگ میشن. این بزرگ‌ترشدنشون و این حس اینکه بچه حواسش به پدر و مادر هست خیلی برام با ارزشه.»

آینده‌نگری دیگر مؤلفه انتقال‌یافته از ارزش‌های جامعه سنتی خانواده به خانواده‌هایی است که درحال حاضر در حال گذار از سنت به مدرنیته هستند. مشارکت‌کنندگان، فرزند بیشتر را مؤلفه ارزشمند برای آینده خود و فرزندان تلقی می‌کردند. احتمال آن بیشتر است که در مقایسه با فرزندان تک یا دوفرزدی، رفاه روانی، اقتصادی و اجتماعی بیشتری داشته باشند.

شاهد شماره ۲:

«مامانم گاهی گله می‌کند که چرا نمایان بهمون سر بزیند؟ منم به مامانم میگم مادر جان، اگر تعداد بیشتری بچه داشتید، الآن نوبتی هم که شده بود، می‌ومدن خونتون. دوتا بچه آوردین، هفته‌ای یک بار بیشتر نمیشه اومد. مشغله‌ها زیاد شده. این یکی از حرفایی بود که چند روز پیش به

مامانم زدم. الآن که خودم چندتا بچه دارم، میدونم حداقل

اون یکی نتونه اون یکی دیگه می‌تونه بیاد [به من و همسر

سر بزند].»

باورهای معنوی

یکی دیگر از ویژگی‌های خانواده‌های چندفرزدی داشتن باورهای معنوی عمیق آن‌هاست. پدر و مادر به‌واسطه این باورها و اعتقادات دینی تصمیم بر تعدد فرزندان گرفته‌اند. سه مضمون فرعی باورهای معنوی مسئولیت اجتماعی، باورهای دینی و خوش‌بینی و ذهن مثبت است. مسئولیت اجتماعی بدان معناست که مشارکت‌کنندگان فرزند بیشتر را ضرورتی برای جامعه ایران قلمداد می‌کردند. باتوجه‌به روند سالمندی در جامعه، یک مسئولیت اخلاقی و دینی است که فرزندان بیشتری بیاوریم تا در آینده کیان اجتماعی حفظ شود. به‌ویژه این ادای مسئولیت اجتماعی با تأکید رهبری همراه است و مشارکت‌کنندگان نیز به آن تأکید و توجه داشته‌اند.

شاهد شماره ۸:

«رهبر بارها در سخنرانی‌هاشون از افزایش جمعیت صحبت کردند و خواستند که فرزندآوری انجام بشه، سیاست‌های کلی نظام هم به همین سمت رفته؛ چون که دیگه کشور داره به سمت پیری میره؛ برای همین وظیفه خودم دونستم که بچه بیارم تا جایی که توانم اجازه میده.»

اعتقادات و باورهای قوی دینی که فرزندآوری در آن تأکید شده است، از دیگر تأکیدات مشارکت‌کنندگان است. در اسلام، پادشاه‌های دنیوی و اخروی برای تربیت فرزندان در نظر گرفته شده است که یکی از دلایل مشارکت‌کنندگان در توجیه رفتار فرزندآوری است. اینکه دختر برکت است و پسر نعمت، روزی دست خداست، بهشت زیر پای مادران است، فرزند بیشتر رضایت خدا و پیغمبر، سقط جنین و گناه کبیره بودن نیز از دیگر مفاهیمی بود که مشارکت‌کنندگان اشاره کردند و نشان می‌داد که ابعاد دینی فرزندآوری در آن‌ها قوی است.

شاهد شماره ۱۱:

شد که خدا رو خیلی شکر می‌کنم.»

بحث و نتیجه

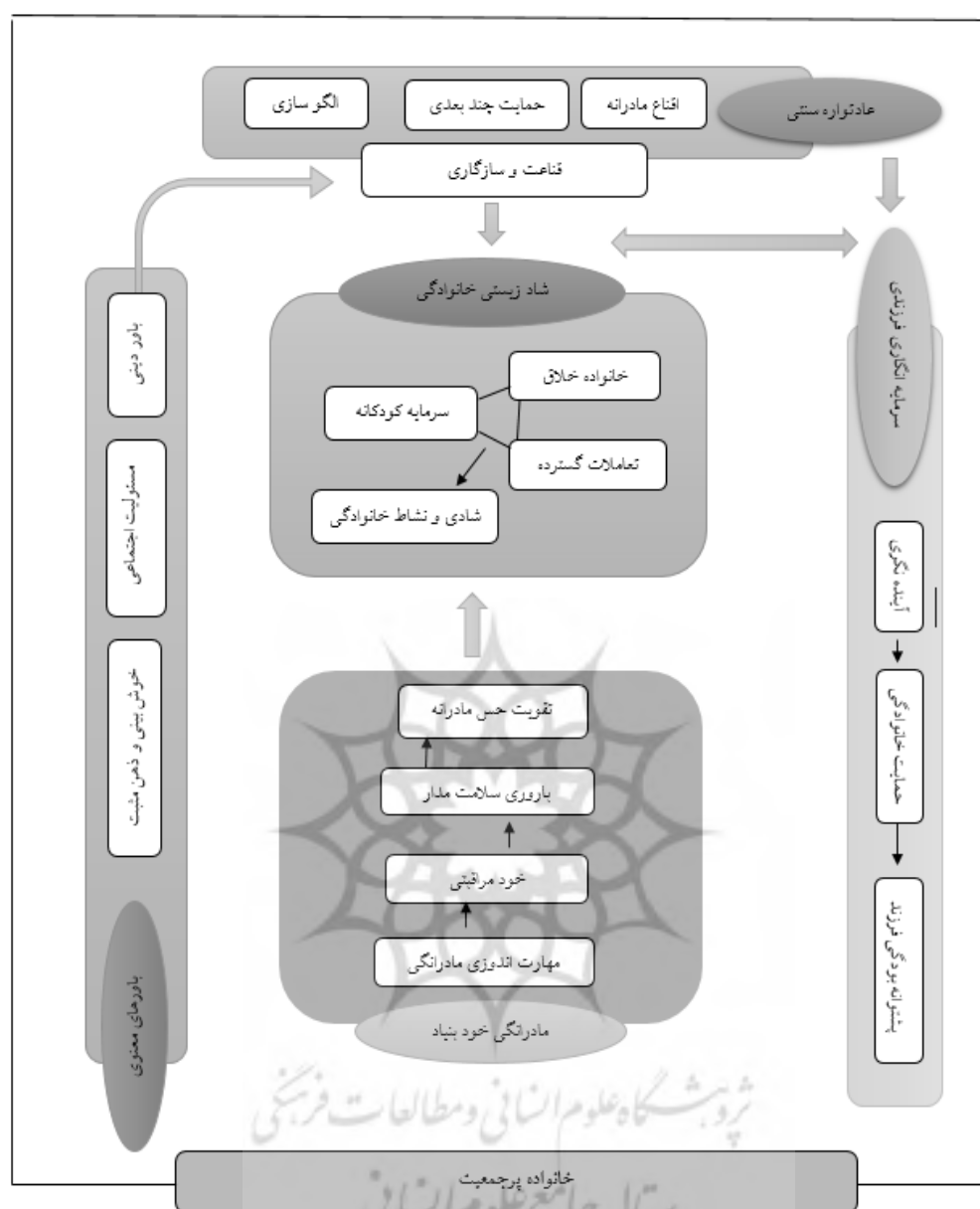
پژوهش حاضر با هدف بررسی زندگی خانواده‌های چندفرزندی در شهر طبرس انجام شده است. در شرایط کنونی، مسئله فرزندآوری و کاهش آن برای سیاست‌گذاران و پژوهشگران اهمیت پیدا کرده است و معمولاً به خانواده‌های با تعداد فرزند کم توجه می‌شود؛ اما باید توجه داشت که برخی خانواده‌ها با داشتن چند فرزند تمایلات و نگرش‌هایی دارند که آنان را به فرزندآوری بیشتر ترغیب کرده است. در پژوهش حاضر، محققان زیست و انگیزه‌های این خانواده‌ها را بررسی کرده‌اند. برای دستیابی به این هدف از روش کیفی استفاده شده و داده‌ها با تحلیل مضمون بررسی شده‌اند. نتیجه این تحلیل، شناسایی پنج مضمون اصلی بود: شادزیستی خانوادگی، عادت‌واره سنتی، مادرانگی خودبنیاد، سرمایه‌انگاری فرزندی و باورهای معنوی. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که این مضامین نقش اساسی در تعریف و تقویت ساختار خانوادگی و انگیزه‌های آنان برای تمایل به داشتن تعداد فرزندان بیشتر دارد. ارتباط بین این مفاهیم در شبکه مضمونی شماره ۱ نشان داده شده است.

«خدا وقتی یک مورچه‌ای که زیر سنگه داره روزیش رو می‌رسونه، مطمئن باشین که روزی فرزند بیشتر هم خدا می‌رسونه و نباید نگران بود از این مسئله. اصلاً دختر برکنه و پسر نعمت. من خودم خیلی اعتقاد زیادی دارم به اونچه که خدا و پیغمبرش گفتن؛ برای همین وقتی کسی میگه توی این جامعه چطور می‌خوای خرج و مخارج بدی یا میگه چه خبرته، میگم که خدا بزرگه و خدا روزیشون رو میده. همونجور که تو دینمون گفته.»

خوش‌بینی و ذهن مثبت به فرزند دیگر عامل شکل‌دهنده خانواده پرجمعیت بوده است. در این خانواده‌ها فرزند را مانع اساسی در رسیدن به اهداف نمی‌دانند و معتقد به آن هستند که فرزند بیشتر موجب افزایش روح و جلا در خانواده می‌شود و فرزند خوش‌یمن است و خوشی را برای خانواده به همراه دارد؛ بنابراین، این نوع نگاه و نگرش به فرزندآوری و دید مثبت موجب شده است که عاملی بر تشکیل زیست خانوادگی با جمعیت زیاد باشد. حضور و برکت این خوش‌بینی با تکیه بر مفاهیم دینی توسط مشارکت‌کننده شماره ۱ به خوبی بیان شده است.

شاهد شماره ۱:

«بچه اولم که به دنیا اومد، از مستأجری در اومیدم و خونه‌دار شدیم. بچه دوم، ماشین خریدیم. بچه سوم که به دنیا اومد تونستیم به زمین بخریم و بچه چهارم کار من خیلی بهتر شد و شرایط شغلی بهتری برام رقم خورد. من خودم معتقد به این هستم که بچه با خودش خیر و برکت میاره و واقعاً بعد از هر بچه یک چیزی به زندگی من اضافه

شکل ۱- الگوی زیست خانواده چندفرزندی (شبکه مضمونی)

Fig 1- Pattern of multi-child family life (Thematic Network)

نه تنها درون خانواده، بلکه به دلیل شبکه ارتباطی و تعاملات گسترده، شادابی و انرژی زیادی در این خانواده‌ها وجود دارد، بلکه ارتباطات مثبت و پایداری ایجاد کرده که به کیفیت زندگی این خانواده‌ها کمک می‌کند. عادت‌واره سنتی مضمون شناخته‌شده بعدی است؛ بدین معنا که الگوی رفتاری و انضباط خاصی را در زندگی خود به وجود آورده و گسترش

شادزیستی خانوادگی یکی از مضامین اصلی به‌دست‌آمده پژوهش است؛ به این معنا که در این خانواده‌ها زیستی که تجربه می‌شود، فرحبخش است. این شادزیستی خانواده معطوف به مضامین شناخته‌شده خانواده خلاق، سرمایه کودکانه، تعاملات گسترده و شادی و نشاط خانوادگی است. به‌صورت کلی باید مطرح شود که خانواده‌های چندفرزندی

داده‌اند که این موجب آن شده است که با چالش‌های مرتبط با افزایش فرزند بهتر کنار بیایند و نظم بهتری در زندگی آنان رقم بخورد و تطابق‌پذیری بهتری با تغییرات زندگی داشته باشند. مضمون اصلی دیگر مادرانگی خودبیناد است. در این خانواده‌ها مادر نقش اصلی و کلیدی را در شکل‌گیری خانواده پرجمعیت دارد. مادران در این خانواده‌ها به دنبال باروری سلامت‌مدار هستند و تقویت حس مادرانه خود را دنبال می‌کنند. همچنین این مادران به دنبال ارتقای مهارت‌های مادرانه هستند و در مراقبت از خود نیز توجه ویژه‌ای دارند. مضمون اصلی سرمایه‌انگاری فرزندان بر این باور استوار است که فرزندان در این خانواده‌ها بزرگ‌ترین سرمایه خانواده تلقی می‌شوند. والدین در خانواده‌ها شاهد این هستند که تعداد فرزند بیشتر حمایت خانوادگی و پشتوانگی را برای آنان به همراه دارد و دغدغه آینده به آنان این انگیزه را می‌دهد که تعداد فرزندان خود را افزایش دهند و با چالش‌های تربیتی و اقتصادی و... کنار بیایند، تا درنهایت این سرمایه‌بودن فرزند را برای خود به ارمغان آورند؛ درنهایت باورهای معنوی که مضمون کلیدی شناخته شده هستند، به این معناست که یکسری باورهایی در زوجین وجود داشته که معتقد به افزایش فرزند بوده‌اند؛ از جمله آنکه فرزندآوری در شرایط حال حاضر کشور که جامعه به سمت پیری در جریان است و کاهش فرزندآوری به عنوان مسئله‌ای اجتماعی قلمداد شده است، این مسئولیتی اجتماعی است که باید افراد تعداد فرزندان خود را افزایش دهند. همچنین باورهای دینی نیز انگیزه قوی برای افزایش تعداد فرزندان بوده است. سفارشات دین اسلام به فرزندآوری و قوی‌بودن ابعاد دینی و مذهبی این خانواده‌ها موجب شده تا اقدام به فرزند بیشتر داشته باشند. همچنین این خانواده‌ها خوش‌بینی و ذهنیتی مثبت به داشتن فرزندان زیاد دارند و فرزند را منبع خیر و برکت و روح خانواده در نظر می‌گیرند.

پژوهش حاضر به لحاظ بررسی با بسیاری از پژوهش‌های پیشین همسوست؛ ازجمله کریمی و همکاران (۱۴۰۲) که

همبستگی مثبت و معنی‌داری بین نشاط معنوی با رضایتمندی زوجین و نگرش به فرزندآوری را نشان دادند. در تحقیق حاضر نیز نشان داده شد که مفاهیم معنوی و باورهای سنتی از دلایل عمده مشارکت‌کنندگان در زیست جهان چندفرزندی است. پژوهش بگی و همکاران (۱۴۰۰) اشاره کرده که رضایت از زندگی و روابط زناشویی تأثیر معناداری بر تمایلات فرزندآوری دارد. پژوهش حاضر نیز یکی از عوامل مؤثر بر تعداد فرزند بیشتر را حمایت همسر بیان کرده است. در پژوهش صادقی و روشن‌نیا (۱۳۹۵) نشان داده شد که بین میزان امید به زندگی، تاب‌آوری و تمایز یافتگی نوجوانان خانواده‌های چندفرزند از نوجوانان خانواده‌های تک‌فرزند بیشتر است. در این پژوهش نیز مضامین خانواده خلاق و تعاملات گسترده بیانگر آن بوده است که در این خانواده‌ها باتوجه به تعداد فرزند بیشتر این موارد رشد یافته است و به نظر می‌رسد فرزندان این خانواده‌ها در مقایسه با خانواده‌های کم‌فرزند از لحاظ اجتماعی‌بودن پیشی دارند. کلانتری و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهش خود اشاره داشته‌اند که متغیر گرایش مذهبی تأثیر فزاینده بر تعداد گرایش به فرزند داشته است. در پژوهش حاضر نیز مضمون باورهای دینی از مصاحبه‌ها مستخرج شد که نشان داد این خانواده‌ها باورهای مذهبی قوی داشته‌اند که خود موجب شده تا تمایل به تعداد فرزندان بیشتر داشته باشند. در پژوهش‌های خارجی نیز پژوهش تائو (2024) اشاره به آن داشته که خانواده‌های با چند کودک، بیشتر بر پرورش رابطه والد-فرزند تأکید دارند، درحالی‌که خانواده‌های با یک فرزند بر روی توسعه قابلیت‌های فردی و استقلال کودک تمرکز بیشتری دارند. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که فرزندان خانواده‌های چندفرزند از استقلال و مهارت‌های بالایی برخوردار هستند که تا حدودی این استقلال و مهارت‌ها نشئت گرفته از چندفرزندبودن آن‌ها است و سهم والدین در این زمینه برای پرورش و تربیت این امر در مقایسه با خانواده‌های تک‌فرزندی کاسته می‌شود. سیوپلیاسوا (2022) به الگوی

پیچیده و متناقض در بین جوانان در فرزندآوری اشاره دارد که این امر در جامعه ایران نیز صدق می‌کند؛ زیرا در جامعه ایران تمامی جوانان به سمت کاهش فرزندآوری نرفته‌اند، بلکه همان‌گونه که مشخص است خانواده‌هایی با چند فرزند نیز وجود دارند که الگوی باروری خاص خود را دنبال می‌کنند. مون و همکاران (2007) در پژوهش خود اشاره کرده‌اند که اهمیت فرزندان در خانواده‌های پرجمعیت متنوع است و شامل نمادی از پیوند الهی، نمایش موفقیت و هویت‌یابی می‌شود. انگیزه اصلی فرزندآوری در این خانواده‌ها، بیشتر غیربرنامه‌ریزی‌شده و ناشی از سازگاری طبیعی است که می‌توان گفت در این پژوهش مضمون‌های عادت‌واره سنتی و باورهای معنوی گویای این است که با یافته‌های این پژوهش تا حدودی همسو است.

باوجود آنکه در جامعه امروزی که از سنت به مدرنیته در پیش است، امورات دینی کم‌رنگ شده و بسیاری از خانواده‌ها همانند قدیم دیگر بر این امورات پایبند نیستند، در تحقیق حاضر نشان داده شد که اعتقادات دینی و باور به آن موجب شده تا زیست خانواده چندفرزندی شکل بگیرد و این نوعی موهبت الهی قلمداد شود. نظریه بعدی که تبیین‌پذیر است، نظریه اقتصاد باروری است. در نظریه اقتصاد باروری فرزندان به‌عنوان کالای اقتصادی بادوام تلقی می‌شوند و تقاضا برای فرزند مبتنی بر عقلانیت اقتصادی و تابع منافع است که والدین از فرزندان خود انتظار دارند. صاحب‌نظران نظریه اقتصادی اجتماعی فرزندآوری بر این باورند که برای تبیین باروری باید ترکیبی از عوامل اجتماعی را به کارگفت (حسنی و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۵). این موضوع در مضامین سرمایه‌انگاری فرزند نیز نشان داده شد. مصاحبه‌شوندگان پژوهش حاضر این نگرش را داشتند که فرزند به‌عنوان سرمایه است؛ این سرمایه بیشتر بعد اجتماعی برای آنان داشته که می‌تواند درحال حاضر و نیز در آینده منافع‌های اجتماعی، اقتصادی و... به همراه داشته باشد. با نظریه سرمایه اجتماعی، خانواده چندفرزندی به میدانی از اعتماد، همدلی، ادغام و همبستگی و انسجام‌های عمیق تبدیل

می‌شود که تمامی اعضا از حضور یکدیگر بهره می‌برند و در موارد سختی به یاری یکدیگر می‌شتابند. در فرهنگ سنتی ایرانی نیز فرزند چنین جایگاهی داشت؛ هرچند در آن فرهنگ ترجیح جنسیتی با پسر بود، دختران خانواده نیز در بسیاری از موارد به شبکه حمایتی قوی از والدین و دیگر برادرها و خواهرها تبدیل می‌شدند. مطالعه علی‌پور و همکاران (2021) در جامعه ایران تأییدکننده این موضوع است.

از یک‌سو می‌توان گفت که یافته‌های تحقیق حاضر، نقطه مقابل رویکرد نوسازی به خانواده و تعداد فرزند است. درحالی‌که در رویکرد نوسازی تصمیمات فردی مبتنی بر اراده فرد در مسائل جمعیتی دخالت دارد، خانواده‌های چندفرزندی در شبکه‌ای از روابط و انگاره‌های جمعی تصمیم و اراده به فرزندآوری می‌کنند. از سوی دیگر در زیست‌جهان چندفرزندی مفاهیمی بازتولید می‌شود که نقطه مقابل ابعاد سکولار نوسازی از جمعیت و خانواده است. مفاهیمی از قبیل برکت و نعمت‌بودن فرزند، مسائل دینی و دیدگاه‌های معنوی در موضوع فرزندآوری. مشارکت‌کنندگان تحقیق، مشکلات و چالش‌های اقتصادی و نیز آموزشی (ناظر به تربیت فرزند در شرایط امروز اجتماع) بسیاری دارند، اما با نگاه و محاسبه عدد و رقم به موضوع ورود نمی‌کنند.

به‌لحاظ نظری، همچنین می‌توان گفت که میل به چندفرزندی می‌تواند بخشی از ناخودآگاه مشارکت‌کنندگان در مطالعه باشد که در روندی طولانی از تکامل روانی-اجتماعی در طول تاریخ و در زیست‌بوم فرهنگی و اجتماعی ایران شکل گرفته است. از این منظر، خانواده همچنان بهترین و بزرگ‌ترین سرمایه اجتماعی هر فرد است و تعداد فرزند بیشتر می‌تواند گستره این سرمایه را افزون کند. چنین امری در گذشته تاریخی، بیشتر ناظر به مسئله تولید و نیروی کار بود. این در حالی است که در شرایط فعلی، تعداد اعضای بیشتر خانواده، به شرطی که خانواده بتواند از عهده مسائل اقتصادی، تربیتی و فرهنگی برآید، می‌تواند به شکل‌گیری سرمایه‌های گسترده‌تری بینجامد که خانواده‌های تک‌فرزند یا با تعداد

مادران در شکل‌دهی به این خانواده‌ها و مدیریت آن برجسته‌تر است؛ با این حال به‌عنوان محدودیت پژوهش، نقش پدران در پژوهش حاضر بررسی نشده است؛ بنابراین، مطالعات آینده می‌توانند با بررسی نقش هر دو والد، به درک جامع‌تری از این تجربه زیسته دست یابند.

منابع فارسی

- بالاخانی، ق. (۱۴۰۱). بررسی کیفی نگرش به سیاست‌های جمعیتی و فرزندآوری (مطالعه موردی جوانان استان اردبیل). *مطالعات راهبردی زنان*، ۲۴ (۹۶)، ۳۹-۶۷.
<https://doi.org/10.22095/jwss.2022.342257.2998>
 بگی، ر. صادقی، م. و حاتمی، ع. (۱۴۰۰). تمایل به فرزندآوری در ایران: تعیین‌کننده‌ها و محدودیت‌ها. *مطالعات راهبردی فرهنگ*، ۱ (۴)، ۵۹-۸۰.
<https://doi.org/10.22083/scsj.2022.149113>
 پروینیان، ف. رستمعلی‌زاده، و. و حبیبی، ر. (۱۳۹۷). تأثیر سبک زندگی امروزی زنان بر میزان فرزندآوری؛ مطالعه موردی شهر قزوین. *زن و جامعه*، ۹ (۴)، ۳۹-۷۲.
<https://ensani.ir/fa/article/399943/>
 حائری مهریزی، ع. ا. طاووسی، م. صدیقی، ژ. مطلق، م. ا. اسلامی، م. نقی‌زاده، ف. و منتظری، ع. (۱۳۹۶). دلایل تمایل و عدم تمایل به فرزندآوری در میان مردم شهری و روستایی ایران: یک مطالعه ملی. *پایش*، ۱۶ (۵)، ۶۳۷-۶۴۵.
<https://dori.net/dor/20.1001.1.16807626.1396.16.5.8.3>
 حسینی، م. محمدزاده، ح. و محمدزاده، ف. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر تعداد ایدئال فرزندان در خانواده در استان سیستان و بلوچستان. *مطالعات جمعیتی*، ۵ (۲)، ۹۱-۱۲۵.
https://jips.nipr.ac.ir/article_113848.html
 ذبیحی، ت. (۱۴۰۰). شخصیت‌شناسی تک و چندفرزند و شیوه‌های تربیت فرزندان. *مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی*، ۴ (۳۷)، ۸۶-۷۱.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1864502/>
 ریاضی هروی، غ. و نجفی، م. (۱۴۰۳). مقایسه ویژگی‌های شخصیت، سبک دل‌بستگی و رضایت از زندگی در زنان

فرزند کمتر از آن برخوردار نیستند. خانواده چندفرزندی، بستری از تعاملات و کنشگری‌های انسانی است که اعضا به‌صورت تجربی و به شیوه‌ای تکاملی به حل بسیاری از مسائل خود کمک می‌کنند و به‌طورکلی سامان خانواده را استوار نگه می‌دارند. شادزیستی خانوادگی، ارتقای بهزیستی و رفاه ذهنی و اجتماعی اعضا و ایجاد نوعی حس مشارکت در جمع اعضای خانواده از مهم‌ترین پیامدهای چندفرزند است که تحقیق حاضر آن‌ها را بر ساخت کرده است.

خانواده چندفرزند مبتنی بر عادت‌واره‌ای است که در بسیاری از موارد در مقابل جامعه مصرفی قرار می‌گیرد. کم‌کردن سطح انتظارات اعضا و تکیه بر عنصر بنیادین قناعت از ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان است که در چارچوب مفاهیم اسلامی و حتی مفاهیم امروزی نظریه‌های جامعه‌شناسی، قابل احترام و حمایت است. از سوی دیگر، حمایت از خانواده‌های چندفرزند در ابعاد مختلف به‌خصوص مسکن و اقتصاد پیشنهاد می‌شود. همچنین توجه بیشتر به نیازهای فرهنگی و تسهیلگری‌هایی پیشنهاد می‌شود که نهادهای دولتی در این زمینه انجام می‌دهند. در شرایط فعلی، داشتن چند فرزند، چالش‌های زیاد اقتصادی و فرهنگی برای خانواده‌ها به وجود می‌آورد که توجه به این امور نیز نیازمند حمایت سیاست‌گذاران است.

محدودیت پژوهش

محدودیت اصلی پژوهش، بخش درخور توجهی از مصاحبه‌ها بود که به‌صورت تلفنی انجام شد که این به دلیل تحصیل پژوهشگر در شهری غیر محل سکونت نمونه‌ها بود. تمامی نمونه‌ها را مادران تشکیل می‌دادند. به‌عنوان نوعی محدودیت پیشنهاد می‌شود تا مطالعات آینده روی پدران دارای چند فرزند نیز انجام گیرد.

هدف این پژوهش کیفی، واکاوی تجربه زیسته خانواده‌های جوان چندفرزند است که تعداد ۴ فرزند و بیشتر را داشته‌اند. به دلیل ماهیت کیفی پژوهش و برای اطمینان بیشتر از عمق و غنای داده‌ها، بر تجربیات مادران به‌عنوان افراد کلیدی در این خانواده‌ها تمرکز شد؛ زیرا نقش

تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و فرهنگی بر نگرش به فرزندآوری (مورد مطالعه: زوجین در آستانه ازدواج شهر تهران). *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۶(۱)، ۱۱۹-۱۴۳. <https://doi.org/10.22059/jisr.2017.61834>

کاوایانی پویا، ح. (۱۴۰۱). جایگاه زنان باردار و اهمیت فرزندآوری در متون مزدیسنی و جامعه باستانی ایران. *تحقیقات تاریخ اجتماعی*، ۱۲(۱)، ۳۱۵-۳۴۰. <https://doi.org/10.30465/shc.2022.39924.2313>

کریمی، ز.، قربانی، ز.، زارع، ن.، نوبختی، س.، و قلی‌زاده، س. (۱۴۰۲). نقش نشاط معنوی در رضایتمندی زناشویی و نگرش به فرزندآوری در زوجین. *سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت*، ۷(۳)، ۱۷۷-۱۸۵. https://www.islamiilife.com/article_184438.html

کلاته ساداتی، ا.، علی‌مندگاری، م.، هنرور، ب.، بیاتی، م.، رضوی‌نسب، ع.، صادقیه، س.، و باقری لنگرانی، ک. (۱۴۰۴). اضطراب و تعلیق فرزندآوری در بستر تغییرات اجتماعی. *پیشایش*، ۲۴(۲)، ۲۴۳-۲۵۶. <http://payeshjournal.ir/article-1-2488-fa.html>

کلانتری، ص.، عباس‌زاده، م.، امین مظفر، ف.، و راکعی بناب، ن. (۱۳۸۹). بررسی جامعه‌شناختی گرایش به فرزندآوری و برخی عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: جوانان متأهل شهر تبریز). *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۱(۱)، ۸۳-۱۰۴. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20085745.1389.21.1.5.4>

مرادی، ه.، و دولتخواه، م. (۱۴۰۱). علل و پیامدهای تک‌فرزندگی در ایران. *معرفت*، ۳۱(۱۲)، ۶۷-۷۹. <https://www.magiran.com/p2554966>

مهدیانی، ف. (۱۴۰۱). بررسی نگرش و دیدگاه زنان به فرزندآوری (مطالعه موردی: شهر دماوند). *مطالعات آینده‌پژوهی و سیاست‌گذاری*، ۸(۲۶)، ۱۶۳-۱۷۰. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1888928/>

ویر، م. (۱۳۸۷). *اخلاق پروتستان و روحیه سرمایه‌داری* (عبدالمعبود انصاری، مترجم). سمت

بی‌فرزند ارادی و زنان دارای فرزند. *ایده‌های نوین روانشناسی*، ۲۰(۲۴)، ۱-۱۲. <http://jnip.ir/article-1-1122-fa.html>

شجاعی، ج. (۱۴۰۱). چالش‌های جمعیتی ایران؛ راهبردها و راهکارها. *مطالعات جمعیتی*، ۸(۱)، ۲۸۷-۳۱۶. <https://doi.org/10.22034/jips.2024.399902.1200>

صادقی، م. و روشن‌نیا، س. (۱۳۹۵). بررسی نقش جمعیت خانواده بر ابعاد روانی فرزندان: امید به زندگی، تاب‌آوری و تمایز یافتگی. *فرهنگی تربیتی زنان و خانواده*، ۱۱(۳۶)، ۹۹-۱۲۱. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26454955.1395.11.36.5.8>

عابدی جعفری، ح.، تسلیمی، م.، س.، فقیهی، ا.ح.، و شیخ‌زاده، م. (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. *اندیشه مدیریت راهبردی*، ۵(۲)، ۱۵۱-۱۹۸. <https://doi.org/10.30497/smt.2011.163>

عباسی شوازی، م.، رازقی نصرآباد، ح.، و حسینی چاوشی، م. (۱۳۹۹). امنیت اقتصادی-اجتماعی و قصد باروری در شهر تهران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۵(۲۹)، ۲۳۸-۲۱۱. <https://doi.org/10.22034/jpai.2020.243924>

عربی، س. ه.، ملکی، م. ح.، و بهرامی، ح. (۱۴۰۲). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر فرزندآوری در ایران. *مطالعات راهبردی زنان*، ۲۵(۹۹)، ۱۲۹-۱۶۴. <https://doi.org/10.22095/jwss.2023.402110.3259>

علی‌مندگاری، م.، کلاته ساداتی، ا.، شیرینی محمدآباد، ح.، فلک‌الدین، ز.، و کلانتری، ف. (۱۴۰۴). کاوشی در بسترهای انگیزه‌بخش و کنترل‌گر فرزندآوری در شهر یزد. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۶(۲)، ۲۱-۴۰. <https://doi.org/10.22108/jas.2025.142957.2563>

فلاح‌پیشه بابلی، م.، موتابی، ف.، مظاهری تهرانی، م.، پناغی، ل.، و حیدری، م. (۱۴۰۳). شناسایی تجارب زیسته والدین درباره اثرگذاری فرزندان بر زندگی خانوادگی. *خانواده‌پژوهی*، ۲۰(۲)، ۱-۲۲. <https://doi.org/10.48308/jfr.2024.105061>

کاوه فیروز، ز.، زارع، ب.، و جهان‌بخش گنجه، ص. (۱۳۹۶).

References

Abbasi-Shavazi, M., Razeghi-Nasrabad, H., & Hosseini-Chavoshi, M. (2020). Socio-economic security and fertility intention in Tehran city.

- https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Agcd%3A9%3A5538361/detailv2?sid=ebsco%3Aplink%3Ascholar&id=ebsco%3Agcd%3A157266854&crl=c&link_origin=scholar.google.com
- Filmer, D., Friedman, J., & Schady, N. (2009). Development, modernization, and childbearing: The role of family sex composition. *The World Bank Economic Review*, 23(3), 371-398. <https://doi.org/10.1093/wber/lhp009>
- Falahatpisheh-Baboli, M., Motabi, F., Mazaheri, M., Panaghi, L., & Heydari, M. (2024). Identifying the lived experiences of parents about the impact of children on family life. *Journal of Family Research*, 20(2), 1-22. [In Persian]. <https://doi.org/10.48308/jfr.2024.105061>
- Haeri Mehrizi, A. A., Tavousi, M., Seddighi, Z., Motlagh, M. A., Eslami, M., Naghizadeh, F., & Montazeri, A. (2017). Reasons for fertility desire and disinterest among Iranian married adults: A population-based study. *Payesh*, 16(5), 637-645. [In Persian]. <https://dori.net/dor/20.1001.1.16807626.1396.16.5.8.3>
- Hayford, S. R., & Morgan, S. P. (2008). Religiosity and fertility in the United States: The role of fertility intentions. *Social Forces*, 86(3), 1163-1188. <https://doi.org/10.1353/sof.0.0000>
- Hasani, M., Mohammadzadeh, H., & Mohammadzadeh, F. (2019). Influencing factors on the ideal number of children in Sistan and Baluchestan Province. *Journal of Iranian Population Studies*, 5(2), 91-125. [In Persian]. https://jips.nipr.ac.ir/article_113848.html?lang=en
- Hoodfar, H., & Assadpour, S. (2000). The politics of population policy in the Islamic Republic of Iran. *Studies in Family Planning*, 31(1), 19-34. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4465.2000.00019.x>
- Kalantari, S., Abbaszadeh, M., Aminmzaffar, F., & Rakaeibonab, N. (2010). The sociological study of attitude to child bearing and it's some related factors (Case study: Married youth in Tabriz City). *Journal of Applied Sociology*, 21(1), 83-104. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20085745.1389.21.1.5.4>
- Kalateh-Sadati, A., Alimandegari, M., Honarvar, B., Bayati, M., Razavinasab, A., Sadeghieh, S., & Bagheri-Lankarani, K. (2025). Anxiety and suspension of childbearing in the context of social changes in Fars province. *Payesh*, 24(2), 243-256. [In Persian]. <http://payeshjournal.ir/article-1-2488-fa.html>
- Karimi, Z., Ghorbani, Z., Zare, N., Nobakhti, S., & Gholizadeh, S. (2023). The role of spiritual vitality in marital satisfaction and attitude towards childbearing in couples. *Islamic Lifestyle with a Focus on Health*, 7(3), 177-185. [In Persian]. https://www.islamiilife.com/article_184438.html?lang=en
- Kaveh-Firouz, Z., Zare, B., & Jahanbakhsh-Ganjeh, S. *Journal of Population Association of Iran*, 15(29), 211-238. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jpai.2020.243924>
- AbediJafari, H., Taslimi, M. S., Faghihi, A. H., & Sheikhzadeh, M. (2011). Thematic analysis and thematic network-: A simple and efficient method for explaining patterns in qualitative data. *Journal of Strategic Management Thought*, 5(2), 151-198. [In Persian]. <https://doi.org/10.30497/smt.2011.163>
- Alimandegari, M., Kalateh-Sadati, A., Shiri-Mohammadabad, H., Falakodin, Z., & Kalantari, F. (2025). Exploration of the motivating and controlling contexts of childbearing in Yazd City. *Journal of Applied Sociology*, 36(2), 21-40. [In Persian]. <https://doi.org/10.22108/jas.2025.142957.2563>
- Alipour, R., Foroutan, Y., & Sharepour, M. (2021). Social capital and childbearing tendencies with emphasis on generational differences (Case study: Babol City). *Issues in Social Work*, (1), 1-26. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1030663>
- Arabi, S. H., Maleki, M. H., & Bahrami, H. (2023). Identifying and prioritizing the factors affecting childbearing in Iran. *Strategic Studies of Women*, 25(99), 129-164. [In Persian]. <https://doi.org/10.22095/jwss.2023.402110.3259>
- Babincak, P., & Kacmarova, M. (2023). Attitudes towards multi-child families and their relationship with fertility preferences and other characteristics. *Journal of Family Studies*, 29(3), 1362-1378. <https://doi.org/10.1080/13229400.2022.2048963>
- Bagi, R., Sadeghi, M., & Hatami, A. (2021). Willingness to have children in Iran: Determinants and limitations. *Strategic Culture Studies Journal*, 1(4), 59-80. [In Persian]. <https://doi.org/10.22083/scsj.2022.149113>
- Alakhani, Q. (2022). Qualitative study of attitudes toward population policies and childbearing (Case study of Ardabil youth). *Strategic Studies of Women*, 24(96), 39-67. [In Persian]. <https://doi.org/10.22095/jwss.2022.342257.2998>
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Sage Publications. https://books.google.com/books?hl=fa&lr=&id=_rFCIW_RhIKAC&oi=fnd&pg=PR6&dq=
- Clarke, V., & Braun, V. (2013). Teaching thematic analysis: Overcoming challenges and developing strategies for effective learning. *The Psychologist*, 26(2), 120-123. <https://uwepository.worktribe.com/index.php/preview/937606/Teaching%20thematic%20analysis%20Research%20Repository%20version.pdf>
- Derakhshanpour, F., Khosravi, A., Khajavi, A., Shahini, N., Kashani, L., & Salimi, Z. (2020). Comparing social skills between children of single-child and multiple-children families. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 22(4), 211.

- <http://jnip.ir/article-1-1122-fa.html>
- Romaniuk, A. (1974). Modernization and fertility: The case of the James Bay Indians. *Canadian Review of Sociology*, 11(4), 344-359. <https://doi.org/10.1111/j.1755-618X.1974.tb02469.x>
- Sadeghi, M., & Roshannia, S. (2016). Investigating the role of family population on the psychological dimensions of children: Hope for life, resilience and differentiation. *The Women and Families Cultural-Educational*, 11(36), 99-121. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26454955.1395.11.36.5.8>
- Shojaei, J. (2022). Demographic challenges of Iran: Strategies and solutions. *Journal of Population Studies*, 8(1), 287-316. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jips.2024.399902.1200>
- Sivoplyasova, S. Y. (2022). Reproductive attitudes of modern youth toward multi-child parenting: Patterns and contradictions. *Ekonomicheskie i Sotsialnye Peremeny*, 15(1), 223-242. <https://www.proquest.com/openview/5d6bf2909bfa8e0a6617dfd58702be2d/1.pdf?cbi=2029687&pq-origsite=gscholar>
- Stark, R., Doyle, D. P., & Rushing, J. L. (1983). Beyond Durkheim: religion and suicide. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 22(2), 120-131. <https://doi.org/10.2307/1385672>
- Tao, L. (2024). The difference of parental investment model between multi-child family and one-child family. *Education Research*, 1(2), 10-14. <https://doi.org/10.70267/62tfbh02>
- Tuckett, A. G. (2005). Applying thematic analysis theory to practice: A researcher's experience. *Contemporary Nurse*, 19(1-2), 75-87. <https://doi.org/10.5172/conu.19.1-2.75>
- Weber, M. (2008). *The protestant ethic and the spirit of capitalism* (A. Ansari, Trans.). Samt Publication. [In Persian].
- Yang, Y. (2023). Study of parenting styles of multi-child families in different eras in China. *International Journal of Education and Humanities*, 10(2), 63-66. <https://doi.org/10.54097/ijeh.v10i2.11484>
- Zabihi, T. (2021). Personality psychology of single and multiple children and methods of parenting. *Journal of Strategic Studies of Islamic and Human Sciences*, 4(37), 71-86. [In Persian]. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1864502/>
- (2017). The effect of socio-cultural capitals on attitudes towards childbearing (Case study: Tehranian couples going to marry). *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 6(1), 119-143. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jisr.2017.61834>
- Kaviani-Pouya, H. (2022). The position of pregnant women and the importance of childbearing in Zoroastrian texts and ancient Iranian society. *Tahqiqāt-e Tārikh-e Ejtemā'i (Social History Studies)*, 12(1), 315-340. [In Persian]. <https://doi.org/10.30465/shc.2022.39924.2313>
- Mahdiani, F. (2022). Investigating women's attitude and viewpoint on childbearing (Case study: Damavand city). *Journal of Futurology Studies and Policy Making*, 8(26), 163-170. [In Persian]. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1888928/>
- Malmir, M., Ebrahimi, M., & Sadeghi, R. (2023). Religious affiliation and childbearing preferences of Iranian women. *Journal of Religion and Health*, 62(2), 748-763. <https://doi.org/10.1007/s10943-022-01725-z>
- Mirzaei, P., Vaez, N., & Talebian, M. H. (2022). Challenges of population policies on childbearing and reproductive health after the Islamic revolution of Iran. *Journal of Health Sciences & Surveillance System*, 10(1), 19-27. https://jhss.sums.ac.ir/article_48109_a3ae01f820b0bc199d8deed922dc1bef.pdf
- Moon, S. J., Lee, S. E., & Yang, J. S. (2007). A qualitative study on multi-child families' investment in human capital. *Journal of Families and Better Life*, 25(6), 43-57. <https://www.koreascience.kr/article/JAKO200706717328219.pub?&lang=en>
- Moradi, H., & Dolatkah, M. (2022). Causes and consequences of having only one child in Iran. *Ma'rifat [Marefat]*, 31(12), 67-79. [In Persian]. <https://www.magiran.com/p2554966>
- Parvinian, F., Rostam-Alizadeh, V. A., & Habibi, R. (2018). The effect of modern lifestyle of women on the rate of childbearing; A case study of Qazvin city. *Woman in Development & Politics*, 9(4), 39-72. [In Persian]. <https://ensani.ir/fa/article/399943/>
- Riazi Heravi, G., & Najafi, M. (2024). Comparison of personality characteristics, attachment style and life satisfaction in voluntary childless women and women with children. *New Ideas in Psychology*, 20(24), 1-12. Retrieved from [In Persian].